

6 Beginners, professionals en competenties

In dit hoofdstuk keer ik allereerst terug naar een van de meest opvallende resultaten uit de kwantitatieve analyse van hoofdstuk 5: beide typen schrijvers in beide genres gebruikten erg weinig naamwoordstijl uit de categorie Zwaar.¹ Opgemerkt is al, dat dit resultaat in een aantal opzichten verrassend is. Vanuit de invalshoek van de taaladviespraktijk is het bijzonder opmerkelijk dat ook beginnende schrijvers zich zo weinig bezondigen aan het type naamwoordstijl dat bij uitstek problemen oplevert voor de begrijpelijkheid (en daarmee de aantrekkelijkheid) van teksten. Het zijn ten slotte deze problemen die de beste rechtvaardiging zijn voor het advies om naamwoordstijl te vermijden. Ook vanuit de invalshoek van de theoretische literatuur, en dan vooral die over wetenschappelijke teksten, is de geringe toepassing van de categorie Zwaar opmerkelijk, omdat het gebruik van een aantal afzonderlijke vormen uit deze categorie wordt genoemd als kenmerkend voor wetenschappelijke teksten.² Het geringe gebruik van de categorie Zwaar zou dus vanuit die kant bezien kunnen duiden op een heel ander type probleem, namelijk dat van een onvoldoende ontwikkeling van de vaardigheden die nodig zijn voor gebruik van naamwoordstijl in wetenschappelijke teksten. In deze redenering

1 Dit kan natuurlijk op zichzelf genomen een genregerelateerd resultaat zijn, als we zouden aannemen dat beide genres hierin overeenkomen tegenover andere genres. Zie ook hoofdstuk 7.

2 Ook in de adviesliteratuur is dit besef af en toe aanwezig. Vergelijk het feit dat Veering (1976 [C3]) en Burger en de Jong (1997 [A1]) een absolverende conditie noemen die specifiek formuleert dat naamwoordstijl bij abstracte teksten (waaronder wetenschappelijke teksten) wel toelaatbaar is.

zou vooral het feit dat juist professionele schrijvers van wetenschappelijke teksten zo weinig gebruik maakten van bepaalde afzonderlijke vormen van de categorie Zwaar, het opmerkelijkst zijn.

In paragraaf 6.1 zal ik eerst aan de hand van een kwalitatieve analyse van de categorie Zwaar onderzoeken of er aanwijzingen zijn dat het gebruik van deze categorie een aanslag is op de begrijpelijkheid van de tekst. Als die aanwijzingen er zijn, zou dat vanuit de invalshoek van de advisering betekenen dat deze gevallen, óók door professionele schrijvers, ten onrechte zijn ingezet (eventueel in weerwil van de absolverende condities). Daarnaast zal ik de kwalitatieve analyse van deze gevallen aangrijpen om te zien op welke manier de beide groepen schrijvers gebruik maken van de zware categorie. Is er iets terug te zien van de tekstuele en strategische functies die in de literatuur voor wetenschappelijke en voorlichtingsteksten genoemd zijn? Is er bovendien aanleiding om te veronderstellen dat beginners op een andere manier gebruik maken van deze categorie dan professionals?

In paragraaf 6.2 en 6.3 richt ik me vervolgens met behulp van verdere kwalitatieve analyses op de categorieën die zo belangrijk zijn voor de genreprofielen van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten: Licht en Midden. Ik richt me daarbij in het bijzonder op de vormen van naamwoordstijl die blijkens de kwantitatieve gegevens (hoofdstuk 5) door beginnende schrijvers anders worden gebruikt dan door professionele schrijvers: de nominalisaties met bepalingen 'van X', en een aantal uitgesplitste vormen van nominalisaties. Vooral bij het gebruik van de nominalisaties met bepalingen 'van X' laten beginnende schrijvers in ieder geval in kwantitatieve zin een voorkeur zien die afwijkt van de genreprofielen van beide soorten teksten. Een kwalitatieve analyse kan een nader licht werpen op de achtergronden van dit verschil. Langs deze explorerende weg probeer ik daarmee een antwoord te geven op onderzoeksvraag 4: zijn er verschillen in het gebruik van naamwoordstijl tussen beginnende en professionele schrijvers in beide genres die een rechtvaardiging zouden kunnen zijn voor de gedachte dat beginnende schrijvers zich specifieke genrecompetenties eigen moeten maken? Daarbij onderzoek ik ook of er inderdaad een rol is voor de drie genrespecifieke factoren die ik in 5.3 heb aangedragen als mogelijke verklaring voor het gegeven dat de beide genres verschillende profielen hebben in het gebruik van de lichte en middencategorie naamwoordstijl. Is er aanleiding om te veronderstellen dat het verschil tussen beginnende en professionele schrijvers te maken heeft met de manier waarop de beide groepen schrijvers met deze factoren omgaan? Op dezelfde explorerende manier zal ik een antwoord formuleren op onderzoeksvraag 5: zijn er verschillen te constateren in de manier waarop beginnende en professionele schrijvers op meer taaltechnisch niveau omgaan met naamwoordstijl? Ik gebruik hiervoor dezelfde gegevens uit de kwalitatieve analyse van de gevallen van nominalisaties met bepa-

lingen ‘van X’, aangevuld met die van de uitgesplitste vormen van nominalisaties. Ingrediënten voor dit antwoord zal ik vooral in paragraaf 6.3 presenteren.

6.1 De categorie Zwaar

De categorie Zwaar heeft zoals bekend een geringe omvang in het corpus. Bij deze constatering past wel een aantal kanttekeningen. In de eerste plaats bestaan de voorkomens van de meeste afzonderlijke zware vormen in het corpus in feite uit deelverzamelingen. N-v-n-patronen, voorzetselstijl en intern verzwaarde naamwoordgroepen kunnen namelijk gevormd zijn aan de hand van nominalisaties, maar ook met ‘gewone’ naamwoorden. Op grond van de voorbeelden die in de schrijfadvisboekjes worden gegeven, zijn in dit onderzoek alleen de gevallen betrokken die gevormd zijn op basis van (minstens) een nominalisatie. Daarom is het mogelijk dat de schrijvers van de teksten in het corpus in feite (veel) meer n-v-n-patronen, voorzetselstijl en intern verzwaarde naamwoordgroepen hebben gebruikt. Ter illustratie: als gevolg van het gehanteerde criterium blijven intern verzwaarde naamwoordgroepen als ‘de door de taalproducer ingeschatte mentale beschikbaarheid van de referent’ en ‘de meer of minder opvallende aanwezigheid van de referent’ (PROFWsch21) buiten beschouwing. Deze zijn namelijk opgebouwd rond zelfstandig naamwoorden op –heid, die niet opgevat zijn als nominalisaties omdat ze afgeleid zijn van een adjectief en niet van een werkwoord (zie 5.1.3). Wat op basis van de gegevens uit hoofdstuk 5 wel geconstateerd kan worden is dat de beide groepen schrijvers niet vaak *via nominalisaties* tot de zware vormen komen. Een mogelijke overbelasting van hun proza door deze vormen zal dus in ieder geval niet door nominalisaties veroorzaakt zijn- en dat laatste is wel de idee achter het advies om naamwoordstijl te vermijden.

In de tweede plaats kan er een invloed zijn geweest van beslissingen die bij de analyse gemaakt zijn. Dit is met name aan de orde bij de afzonderlijke vorm voorzetselstijl. Daar was de gehanteerde maat, minstens drie voorzetsels achter elkaar, wellicht streng. Ter vergelijking: in sommige adviesboekjes wordt gesproken van voorzetselstijl bij een bepaalde verhouding van voorzetsels op het geheel aan woorden en is de eis van ‘achter elkaar voorkomen’ niet aan de orde (vergelijk Renkema, 1989, pp. 98-99 [A4]). Bovendien is in veel adviesboekjes, getuige de geleverde voorbeelden, de door-bepaling een bepalende factor bij het ontstaan van voorzetselstijl (vergelijk Burger & De Jong, 1997, p. 194 [A1]; Verhoeven & Wekking, 1991 [A12]). In het hier gehanteerde analysemodel zijn de (overigens zelden aanwezige) door-bepalingen geteld bij de grammaticale metafoor. Anderen noemen ook de voorzetseluitdrukking als belangrijke factor bij het ontstaan van deze afzonderlijke vorm (Overduin, 1987 [B8]). In het hier gehanteerde analysemodel zijn voorzetseluitdrukkingen apart gescoord, als een vorm uit de categorie Licht (‘min of meer vaste uitdrukkingen met een nominalisatie als kern’). De

geringe hoeveelheid voorzetselstijl in het corpus kan dus samenhangen met de gehanteerde definitie, maar ook met analysebeslissingen.

6.1.1 zwaarte van categorie Zwaar

In deze paragraaf bespreek ik de mate waarin de afzonderlijke vormen van de categorie Zwaar inderdaad een bedreiging zouden kunnen vormen voor de begrijpelijkheid. Ik ga ervan uit dat dat laatste het geval zal zijn als deze gevallen bestaan uit compacte, ondoorzichtige constructies. Zijn de afzonderlijke vormen uit de categorie Zwaar met andere woorden ingewikkeld geconstrueerd?

De gevallen van *voorzetselstijl* in het corpus zijn zeker niet ondoorzichtig, en leiden op zich niet tot onoverkomelijke verwerkingsproblemen. In de eerste plaats bestaan verreweg de meeste gevallen uit ketens van drie voorzetsels, met een paar gevallen van vier voorzetsels. In vergelijking met de voorbeelden die in de adviesliteratuur gegeven worden, is dat weinig.³ In de tweede plaats zijn de ketens meestal samengesteld volgens het schema *voorzetsel-nominalisatie-van*-bepaling – specificerende nabepaling ('in', 'op', 'na', 'met', 'naar', in enkel geval nog eens 'van'):

- (1) Wij bemiddelen bijvoorbeeld *bij* het leggen *van* contacten *met* Evian thuiszorg [BEGVr123]

Hierdoor voegt de informatie per nieuw voorzetsel dus iets specificerends toe aan hetzelfde begrip. In een paar gevallen zijn er varianten op dit stramien te vinden, éénmaal met ontbreken van de *van*-bepaling:

- (2) Dezelfde taalkundigen geven *in* een eerder onderzoek *onder* studenten uit Boston als voorbeelden [...] [BEGWsch05]

Ook de *grammaticale metaforen* uit het corpus zullen niet leiden tot grote verwerkingsproblemen. De *van*- en *door*-bepalingen zijn eenvoudig, zoals te zien is aan voorbeeld 3:

- (3) Het geven van toestemming door de nabestaanden [...] [PROFVr111]

In een paar gevallen is de *door*- of *van*-bepaling voorzien van een bijvoeglijk naamwoord (voorbeeld 4)

³ Schrijfadvisboekjes mogen graag voorbeelden geven als 'De *in* de vermelde richtlijn bedoelde samenhang komt *onder* meer tot uitdrukking *in* de beperking *met betrekking tot* de rechten *van* de werkgever *inzake* de vaststelling *van* de bedrijfsverenigingsregelingen en anderzijds *in* de nauwe samenwerking *tussen* de bedrijfsvereniging en het bedrijfspensioenfonds *met betrekking tot* de verstrekking *van* de informatie *inzake* het werkgeversbestand, het betalen *van* pensioenpremie *door* de bedrijfsvereniging *in* de daarvoor *in* aanmerking komende gevallen en *inzake* de werknemers die arbeidsongeschikt zijn.' (Overduin, 1987 [B8], p. 187). Vergelijk ook de voorbeelden die Veering (1969a) geeft (voorbeelden 8 en 16 van hoofdstuk 3).

- (4) [...] de toepassing van die verschillende hulpmiddelen door de verpleegkundigen [...] [BEGVr131]

In één geval (voorbeeld 5) is een bepaling extra verzwaard met een bijzin:

- (5) het gebruik van een tekst door een lezer die alles wil begrijpen wat er staat. [PROFWsch25]

Voorbeeld (5) is daarmee de meest ingewikkelde grammaticale metafoor.

De *intern verzwaarde nominalisaties* zijn evenmin te beschouwen als zware en ingewikkelde clusters. Ze bestaan voor het overgrote merendeel uit één attributieve en één pre-attributieve bepaling tussen lidwoord en naamwoord, van het type ‘meest gangbaar [...]’ of ‘kwalitatief belangrijkste [...]’. In een aantal gevallen is de pre-attributieve bepaling zelf samengesteld (‘meer of minder [...]’, ‘oudste en meest bekende [...]’, ‘in de jeugd [...]'). Er zijn maar een paar gevallen waarin de informatie tussen lidwoord en nominalisatie iets zwaarder is: ‘thans meest gangbaar [...]’, ‘voor hem niet vertrouwd [...]’ of ‘noodzakelijke maar tegelijkertijd onnatuurlijke [...]’. Het zwaarste geval uit het corpus is ‘het *louter op het geheugen steunend creatief* produceren’ (van een beginnende schrijver van wetenschappelijke teksten).

De relatieve ondoorzichtigheid van *n-v-n-patronen* hangt af van de mate waarin de betrokken nominalisatie(s) zelf ingewikkeld zijn. De betrokken nominalisaties kunnen kaal zijn (‘licht’), ze kunnen een bijvoeglijk naamwoord bij zich hebben, of een bepaling met ‘van X’ (‘midden’), maar ze kunnen zelf ook verder verzwaard zijn (‘zwaar’). Deze laatste categorie komt zelden voor. Het merendeel is van de categorie Midden of Licht. Ook de *n-v-n-patronen* zijn dus in het geheel genomen niet van grote zwaarte, en zullen dus niet leiden tot grote verwerkingsproblemen. Wel valt het op dat de verhoudingen in zwaarte in wetenschappelijke teksten anders liggen dan in voorlichtingsteksten. Tweederde van de nominalisaties in wetenschappelijke teksten zijn van de categorie Midden, met een veel mindere inbreng van de categorieën Licht en Zwaar. Dit contrasteert met de verhoudingen in de voorlichtingsteksten: daar hebben de nominalisaties van de categorie Licht en Midden een min of meer gelijke inbreng. De aanwezigheid van nominalisaties van de categorie Zwaar is minimaal. De *n-v-n-patronen* in wetenschappelijke teksten lijken dus wat zwaarder te zijn. Deze verschillende verhoudingen bevestigen het beeld uit hoofdstuk 5, dat in de twee genres een verschillende rol is weggelegd voor de categorieën Licht en Midden.

Samenvattend: in geen van de categorieën is er sprake van echt zwaar, in de zin van compact en ondoorzichtig, gebruik. Het is dus niet zo dat het gebruik van deze constructies, als ze gebruikt worden meteen ook aanleiding geven tot het type ondoordringbare constructie waar in de adviesliteratuur over gesproken wordt. Deze vaststelling versterkt de eerdere conclusie dat het vanuit het

oogpunt van de begrijpelijkheidsthematiek in beide genres dus niet nodig is om in de advisering aandacht te besteden aan de categorie Zwaar. Niet alleen maken beide groepen schrijvers weinig gebruik van deze categorie, maar als ze dat doen gebruiken ze geen zware en ondoorzichtige vormen van deze categorie. Deze stand van zaken geeft verdere steun aan de constatering die in hoofdstuk 5 is gedaan: voor de advisering aan schrijvers van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten zouden vooral de categorieën Licht en Midden het speerpunt moeten zijn.

In 6.1.2 ga ik na, wat er verder te zeggen is over het feitelijke gebruik van de afzonderlijke vormen uit de categorie Zwaar.

6.1.2 functionaliteit van de categorie Zwaar

Een nadere analyse van de manier waarop de beide groepen schrijvers de afzonderlijke vormen uit de zware categorie toepassen, levert nog een aantal andere gegevens op. In deze paragraaf zal ik die achtereenvolgens bespreken. Wat in de eerste plaats opvalt, is de rol van het thema tekstopbouw. Beide groepen schrijvers zetten de afzonderlijke vormen vaak in om begrippen te assembleren en/of daarmee vervolgens de informatie in de tekst verder op te bouwen. Hierbij is bij de meeste afzonderlijke vormen een verschil te zien dat gerelateerd kan worden aan genre, omdat ze in wetenschappelijke teksten op dit gebied een andere rol lijken te hebben dan in voorlichtingsteksten. De achtergrond hiervan moet gezocht worden in het verschil in karakter van de begrippen en concepten in beide genres. In de tweede plaats valt op, dat het gebruik van de afzonderlijke vorm n-v-n-patronen ook andere verschillen laat zien die genregerelateerd zouden kunnen zijn. Met name gaat het hier om een retorische functie die in voorlichtingsteksten wel maar in wetenschappelijke teksten niet voorkomt. Interessant is, in de derde plaats, dat er ook overeenkomsten in het gebruik van verschillende afzonderlijke vormen opvallen, die juist lijken te wijzen op overeenkomsten tussen de beide genres, waarschijnlijk in verband met een overeenkomst in communicatieve doelen. Bij dit alles is overigens weinig aanleiding om te veronderstellen dat er verschillen zijn tussen beginnende en professionele schrijvers. Ik zal aan het eind van deze paragraaf aandacht besteden aan één mogelijke aanwijzing voor een verschil tussen deze twee groepen, rond het gebruik van intern verzwaarde nominalisaties.

Inzet voor tekstopbouw

Uit de kwalitatieve analyse komt naar voren dat de afzonderlijke vormen uit de categorie Zwaar alle een rol spelen in de opbouw van de teksten. Ieder naar hun eigen aard spelen deze constructies, vaak op basis van het karakter van de nominalisatie, hun rol in de vorming van begrippen en het vooruitbrengen van de gedachtegang in de tekst. Deze rol wordt uitgebreid besproken in de theoretische literatuur over wetenschappelijke teksten (zie 4.2.1 en 4.2.2). Deze literatuur besteedt veel aandacht aan de rol van nominalisaties om processen om te vormen tot 'dingen' met objectachtige status, die dan vervolgens onderwerp van

gesprek kunnen worden. Een veelgebruikt procedé bij dit omvormingsproces is, dat hierbij informatie die in de voorafgaande tekst in de vorm van proposities is aangeboden, gebruikt wordt. Op die manier transformeert en condenseert het nieuwe 'ding' de voorafgaande informatie tot een nieuw concept of begrip, dat eventueel de status kan krijgen van een technisch concept of vakterm. Hoe meer voorafgaande informatie op deze manier wordt gecondenseerd, hoe complexer de nominalisatie zal zijn. In het verlengde hiervan ligt de mogelijkheid dat dit nieuwe gecondenseerde concept het startpunt is voor een volgende stap in de informatie-overdracht of gedachtegang. Dat is inderdaad het geval in die gevallen waar te zien is dat de gedachtegang of informatie-overdracht aan de hand van het gecondenseerde concept wordt voortgezet in de erop volgende tekst. De samenhang van deze twee functies op het gebied van tekstopbouw is volgens velen kenmerkend voor wetenschappelijke teksten (zie 4.2.2).

Bij de *grammaticale metaforen* is het opmerkelijk dat de door-bepaling van de grammaticale metafoor zowel in wetenschappelijke als in voorlichtingsteksten functioneel is voor de tekstopbouw. Te zien is, dat de ver-ding-de participant in de door-bepaling onderdeel is van het concept dat uit het voorafgaande gecondenseerd wordt. Aan de rest van de tekst is dan te zien, dat deze specificatie functioneel is in het licht van de rest van de redenering. Twee voorbeelden kunnen dit illustreren. In voorbeeld (6) is de nominalisatie 'het gebruik van een tekst' in het hele exposé al enige tijd een duidelijk begrip, dat de diverse activiteiten van lezers bij hardopdenkprotocollen samenvat en bespreekbaar maakt. De specificatie van 'het gebruik van een tekst' via 'door een lezer die alles wil begrijpen wat er staat' is nieuw en belangrijk voor een goed begrip van het 'lezersprotocol'. Uit de verwijzing 'deze vorm van begrijpend lezen' en de mededeling die daarover wordt gedaan, valt af te leiden dat deze specificatie vervolgens ook een rol speelt bij het verder vooruitbrengen van de redenering in de tekst.

- (6) De Jong & Schellens wijzen erop dat het lezersprotocol niet mag worden verward met het gebruikersprotocol (zij spreken van de hardop-werk-methode). Dit is een gerichte methode waarbij vragen of opdrachten worden gebruikt, die hardop denkend met behulp van de tekst worden opgelost. Het lezersprotocol daarentegen is een ongerichte methode. Verder is hij synchroon en lijkt hij eerder gericht op tekstgebruik dan op tekstbeoordeling, zij het dat het om een ongerichte vorm van gebruik gaat: hardop denken geeft een indruk van *het gebruik van een tekst door een lezer die alles wil begrijpen wat er staat*. Deze vorm van begrijpend lezen zal in de praktijk vaak een voorbereiding zijn op het gebruik van de tekst om bepaalde vragen te beantwoorden.[PROFWsch25]

In voorbeeld (7), uit een folder waarin jonge ouders advies krijgen over de manier waarop ze het beste kunnen omgaan met een kind op de couveuseafdeling,

komt uitgebreid aan de orde wat de verpleegkundigen allemaal doen en welke hulpmiddelen ze daarbij gebruiken. Dit geheel aan informatie wordt in de grammaticale metafoor tot een onderwerp van verder gesprek gemaakt, waarbij de doorbepaling het mogelijk maakt om duidelijk te maken dat het hier gaat om een categorie ‘toepassingen’ die uitsluitend voorbehouden zijn aan de groep ‘verpleegkundigen’. Hiermee ontstaat dus een ingeperkt gecondenseerd begrip. Vervolgens kan de informatie worden uitgebouwd, in dit geval door aan te geven dat dit alles uitsluitend in overleg met de fysiotherapeut gebeurt:

(7) **3. De zorg voor je kind als je er niet bent**

Het is prettig als je kind iets van die geborgenheid vast kan houden als je er niet bent. De verpleegkundigen geven tegenwoordig de meeste kinderen al een zekere omhulling. Het lijkt of kinderen daar een grote behoefte aan hebben. Ze schuiven vaak de couveuse door op zoek naar begrenzing van die ruimte. De verpleegkundigen gebruiken hiervoor gewoonlijk een opgerolde stoffen luier of een lakentje en leggen die rond de billetjes en langs het lijfje van het kind.

Ook kleertjes geven de baby meer gevoel van geborgenheid. De meeste kinderen krijgen dan ook een hemdje aan en sommigen worden toegedekt, tenzij ze nog goed geobserveerd moeten worden. Je mag meestal ook kleertjes meenemen van thuis, dat versterkt het gevoel dat het echt jouw kind is. De verpleging zal je hier verder over informeren.

Er zijn nog veel andere hulpmiddelen om dat gevoel van rust en veiligheid te bereiken. Als ondergrond wordt vaak een schapevachtje gebruikt, daar kan een lekker “nestje” van gemaakt worden door de randen naar binnen te slaan. Maar er zijn ook verschillende zachte matrasjes en er zijn hangmatjes waardoor het kind in een iets rondere houding komt te liggen en meer ondersteuning heeft van zijn hele lijfje. *Aangezien ieder couveusekind anders is, zal de toepassing van die verschillende hulpmiddelen door de verpleegkundigen in overleg met de fysiotherapeut plaatsvinden.* [BEGVr131]

In het gebruik van de (zeldzame) grammaticale metaforen in beide groepen teksten zien we dus dat de schrijvers de extra participant aan het verdingde proces vooral toevoegen als ze het resulterende nieuwe begrip (of, zoals in voorbeeld 6, een verwijzing daarnaar) daardoor kunnen gebruiken in de verdere opbouw van de tekst. In het ene geval waarin dat niet zo is, heeft de grammaticale metafoor een functie als onderdeel van een definitie:

- (8) de apostrofes, d. w. z. *het toespreken door de dichter van één van de personages*, b.v. in Ilias 16.786-7 [...] [PROFWsch26]

Bij de afzonderlijke vormen voorzetselstijl, intern verzwaarde nominalisaties en n-v-n-patronen zijn er aanwijzingen dat er op dit gebied van tekstopbouw een genregerelateerd verschil zou kunnen zijn: de betrokken nominalisaties lijken in wetenschappelijke teksten meer in dienst staan van de tekstopbouw dan in voorlichtingsteksten. Het verschil in karakter van de betrokken nominalisaties lijkt hierbij een rol te spelen. Dat is goed te zien bij het gebruik dat gemaakt wordt van *voorzetselstijl*, waar voorbeelden als (9) en (10) typerend zijn voor de toepassing in wetenschappelijke teksten. Voorbeeld (9) komt uit een tekst waarin net enige alinea's zijn besteed aan het fenomeen craniometrie. Vervolgens stelt de schrijver dat craniometrie vanaf het begin van de twintigste eeuw in invloed achteruitgaat. De toepassing van voorzetselstijl in de nieuwe alinea maakt het dan mogelijk om deze bewering te condenseren tot een concept, waarmee vervolgens een volgende stap in de argumentatie gezet wordt:

- (9) [...] Maar in het begin van deze eeuw raakte de craniometrie steeds meer op de achtergrond, daar de schedelmetingen toch nog onvoldoende de heersende hiërarchische structuur bevestigden.
Tegelijk met de afname van de invloed van de craniometrie, kwam de IQ-test in zwang. [BEGWsch08]

Voorbeeld (10) laat eenzelfde type gebruik zien:

- (10) [...] Deze argumenten komen voort uit het feit dat er voor de zesde eeuw weinig melding wordt gemaakt van de Ilias en de Odyssee in andere geschriften of beeldende kunst. Zo weet men slechts dat ten tijde van de Pisitraden (in de zesde eeuw voor Christus) bij de voorleeswedstrijden uitgegaan werd van een schriftelijke tekst van de Ilias en Odyssee. Een eerdere vermelding van *het gebruik van een schriftelijke versie van de Ilias en Odyssee* is echter niet bekend. [BEGWsch02]

Slechts in een paar gevallen is de voorzetselstijl in de wetenschappelijke teksten een cluster van losse elementen zonder relatie met functies op het gebied van tekstopbouw.

Deze verhouding ligt duidelijk anders bij de voorlichtingsteksten. Als voorzetselstijl wordt ingezet voor het introduceren van een technisch begrip, zo blijkt uit de analyse, dan zijn deze begrippen typisch geen condensatie van een uitleg in de voorafgaande tekst, maar worden ze nieuw geïntroduceerd. Kenmerkend voor het gebruik van voorzetselstijl in voorlichtingsteksten is dus juist de losse relatie met de eerdere tekst. De voorzetselstijlgevallen zijn dan ook losse clusters

die niet voortbouwen op eerdere tekst, zoals ‘het overschrijven van het bedrijf op naam van echtgeno(o)te of familie’ in (11) en ‘tijdens het drinken van een kopje koffie na afloop’ in (12):

- (11) [...] Als het gaat om aanpassingen in uw werksituatie, zijn er regelingen waar uw werkgever een beroep op kan doen. Meer informatie hierover kunt u of uw werkgever krijgen bij de Patiënten Desk van de LVD. Als u een eigen bedrijf heeft dan kunt u overwegen om regelingen te treffen die gunstig(er) zijn voor uw sociale zekerheid. U kunt denken aan het *overschrijven van het bedrijf op naam van echtgeno(o)te of familie*, of misschien overstappen in loondienst. [PROFVr17]
- (12) Bij sportgroepen van de Stichting Hart in Beweging bent u er zeker van dat de begeleider goed op de hoogte is van de mogelijkheden van mensen zoals u. Als u al wat ouder bent, kunt u ook goed terecht bij ‘Meer Bewegen voor Ouderen’(MBvO). Ga gerust eens een keer kijken voor u meedoet. *Tijdens het drinken van een kopje koffie na afloop* kunt u nieuwe sociale contacten opdoen en oude contacten verstevigen. [BEGVr107].

Slechts in één geval functioneert voorzetselstijl in voorlichtingsteksten op een manier die sterk lijkt op een toepassing als onderdeel van de tekstopbouw. Dit gebeurt overigens in een passage waarin uitgebreid informatie wordt verschaft over een medisch vraagstuk – inhoudelijk dus te vergelijken met een wetenschappelijke tekst:

- (13) Tijdens en na de overgang treedt bij vrouwen in een versneld tempo botverlies op door een tekort aan het vrouwelijk hormoon oestrogeen. Om botverlies tijdens en na de menopauze te beperken, kunnen oestrogenen in de vorm van tabletten of pleisters worden gebruikt (hormoonsubstitutie). Het voordeel van deze therapie is niet alleen het tegengaan van botverlies; oestrogenen beschermen waarschijnlijk ook tegen hart- en vaatziekten. Onderzoek heeft aangetoond dat *bij gebruik van minimaal vijf jaar oestrogenen na de menopauze*, de kans op wervelbreuken gedurende het gebruik kleiner wordt. [BEGVr120]

Ook bij de *intern verzwaarde nominalisaties* lijkt de toepassing voor tekstopbouw verschillend te zijn in wetenschappelijke en voorlichtingsteksten. Enigszins verrassend zijn dit type complexe naamwoordgroepen niet zo vaak betrokken bij de tekstopbouw als in de literatuur wel wordt verondersteld (zie paragraaf 4.2.1 en 4.2.2). In veel gevallen blijkt uit analyse dat de betrokken nominalisaties niet gevormd zijn op basis van een redenering die in de voorafgaande tekst wordt gepresenteerd.

Het zijn dan geen gecondenseerde concepten, maar vooral ‘gewone’, ingeburgerde dagelijkse woorden die in de tekst voorkomen zonder voorgeschiedenis in de voorafgaande passages. Voorbeelden van dergelijke ingeburgerde begrippen zijn ‘verklaring’, ‘opvatting’ ‘bewoordingen’, ‘beslissing’ in het wetenschappelijke domein, en ‘situaties’, ‘organisaties’, ‘omgeving’ ‘bevolking’, ‘gebeuren’ in het voorlichtingsdomein. Deze begrippen kunnen dan ook voorkomen aan het begin van een nieuwe alinea, zoals in (14) en (15)

- (14) In het verlengde van de vorige misvatting komen we ten slotte bij een *volstrekt te verwerpen redenering* die vaak aan de deficiet-hypothese wordt verbonden. Deze houdt in dat wanneer in het taalgebruik van de lagere klasse bepaalde verbanden lijken te ontbreken, deze niet in staat is er een logische gedachtegang op na te houden. [BEGWsch04]
- (15) Men kan heel ziek zijn van hepatitis-B. In zeldzame gevallen heeft de ziekte zelfs een dodelijke afloop. Tegen hepatitis-B bestaat nog *geen volledig werkzame behandeling*. Gelukkig genezen de meeste volwassenen spontaan en reageert het lichaam op het virus met het vormen van antistoffen. Slechts bij ongeveer 5 % van de volwassenen blijft het virus in het lichaam aanwezig; men wordt dan ‘drager’ genoemd. [PROFVr106]

In (14) vat het begrip ‘redenering’ niet een betoog uit de voorafgaande tekst samen; veel eerder introduceert het een bepaald betoog dat in de rest van de alinea wordt uitgewerkt. Ook in (15) condenseert ‘behandeling’ geen informatie uit de voorafgaande tekst. Het verband tussen ‘(Tegen hepatitis-B bestaat nog geen volledig werkzame) behandeling’ en de voorafgaande en erop volgende zinnen is op zijn best thematisch: de voorafgaande zin informeert over het ziektebeeld, de erop volgende zinnen over het verdere verloop van de ziekte.

In een beperkt aantal gevallen blijkt uit de analyse dat intern verzwaarde nominalisaties wél als gecondenseerde concepten de tekstopbouw ondersteunen. Wat daarbij opvalt, is dat schrijvers deze toepassing vooral inzetten in wetenschappelijke teksten (slechts één keer in voorlichtingsteksten). Een voorbeeld is (16), waarin ‘de specifiek Griekse vorm’ een concept is dat gecondenseerd is uit de voorafgaande redenering over de noodzaak van de introductie van een apart teken voor de klinker in het Griekse schrift:

- (16) De Griekse hexameter-poëzie week sterk af van de orale poëzie van het Nabije Oosten. Toen het schrift van de Phoeniciërs werd overgenomen (de meest gangbare datering hiervoor is omstreeks de 10^e eeuw voor Christus) waren dan ook andere klanken nodig om de hexameter te

laten kloppen: klinkers. Het Phoenicische alfabet had oorspronkelijk geen klinkers, zoals tegenwoordig nog steeds het geval is in het Arabisch. Juist die klinkers waren essentieel om het bijzondere ritme van de hexameter aan te geven, met korte en lange klinkers. Hierom was het nodig een alfabet te ontwikkelen waarbij klinkers een eigen teken kregen, in tegenstelling tot het syllabisch schrift waarin dat niet het geval is. K. Robb concludeert dat de Griekse orale traditie, waarvan de Homerische epen de belangrijkste voorbeelden zijn, dus ook leidde tot de *specifiek Griekse vorm van schrift*. [BEGWsch11]

Zoals te zien is in (17), komt deze toepassing typisch ook voor aan het einde van het middenstuk van wetenschappelijke teksten, of zelfs aan het slot ervan. De concepten worden dan gebruikt om, samenvattend, de redenering van (een deel van) de tekst in zijn geheel te condenseren tot een nieuwe (technische) term die dan eventueel weer ingezet wordt als startpunt voor de afsluitende opmerkingen. De tekst waarin (17) voorkomt, behandelt enige vormen van henotheïsme bij Romeinse keizers, en laat in het specifieke geval van keizer Heliogabalus zien dat er de nodige inspiratie was vanuit de Syrische religieuze tradities uit die tijd. Dit onderdeel van het betoog wordt aan het eind van het artikel gecondenseerd met behulp van ‘inkleuring’:

- (17) Als we Heliogabalus in dit licht beschouwen, past hij goed in de ontwikkelingen die het Romeinse keizerschap in de derde eeuw doormaakte. Net als de latere soldatenkeizers werd de hogepriester van Elagabal door het leger op de troon gezet. Net als in het geval van de soldatenkeizers schoten de traditionele middelen ter legitimatie van zijn positie als Romeins heerser tekort. De adviseurs en machthebbers achter de jonge keizer, die de werkelijke macht uitoefenden, hebben gekozen voor een sterk religieus fundament onder de troon. Dat was in deze tijd niet vreemd of uitzonderlijk. *De specifieke Syrische inkleuring* moet van de keizer zelf en van enkele Syrische vrienden en verwanten afkomstig zijn. [PROFWsch19]

In voorlichtingsteksten is deze toepassing ten dienste van tekstopbouw nauwelijks aan de orde. Het enige voorbeeld dat in het corpus is aangetroffen is (18). In deze tekst condenseert de nominalisatie ‘werking’ de voorafgaande bewering dat extra lichamelijke activiteit kan werken als bestrijding van depressies. Vervolgens kan met behulp van deze term de onderzoekshypothese en -opzet verder besproken worden.

- (18) Tot de bekendste manieren om een depressie te bestrijden, behoren een behandeling met antidepressieve medicijnen en verschillende

vormen van gesprekstherapie. Of ook een combinatie van die twee. De laatste jaren blijkt uit wetenschappelijk onderzoek en uit ervaring dat extra lichamelijke activiteit ook kan werken. Dat lijkt misschien gek: iemand die zich depressief voelt, heeft helemaal geen zin om zich lichamelijk te gaan inspannen. Inderdaad! Dat is juist het punt. Iemand die zich depressief voelt, gaat weinig meer ondernemen, doet daarvoor weinig positieve ervaringen op, voelt zich nog depressiever en zo ontstaat een negatieve spiraal die doorbroken moet worden. Ook met extra lichamelijke activiteit! Hoe moeilijk dat ook lijkt.

Aan de Vrije Universiteit is een initiatief genomen om te onderzoeken of extra lichamelijke activiteit inderdaad *de veronderstelde antidepressieve werking heeft*. Daartoe worden twee groepen mensen met depressieve klachten met elkaar vergeleken [...]. [BEGVr121]

Ook de *n-v-n-patronen* worden deels ingezet ten behoeve van tekstopbouw. Uit de analyse blijkt dat daarbij vooral het karakter van (met name de eerste) nominalisatie in het patroon een rol speelt. Ook hier valt op dat deze toepassingsmogelijkheid in voorlichtingsteksten verhoudingsgewijs op bescheiden schaal voorkomt. Professionele en beginnende schrijvers van dit genre gebruiken *n-v-n-patronen* verhoudingsgewijs weinig voor het vooruitbrengen van de gedachtegang in de tekst. In wetenschappelijke teksten is dit anders, in ieder geval bij de professionele schrijvers. Zij gebruiken een kleine meerderheid van de *n-v-n-patronen* voor het vooruitbrengen van de redenering. Hier staat tegenover dat beginnende schrijvers van wetenschappelijke teksten een minderheid van de *n-v-n-patronen* gebruikt voor deze toepassing. Het is dus onduidelijk of we hier kunnen spreken van een verschil dat alleen gerelateerd kan worden aan genre.

Typerende voorbeelden van gevallen waarbij nominalisaties binnen het *n-v-n-patroon* geanalyseerd kunnen worden als concepten die eerdere besprekingen condenserend tot één ‘vakterm’ of technisch concept, zijn (19) en (20), uit wetenschappelijke teksten:⁴

- (19) [Het kunnen voorkomen met een voornaamwoordelijk bijwoord + afhankelijke zin] *hangt samen met* [de gedachte] dat de relatie tussen PP en werkwoord van abstracte aard is. [PROFWsch02]
- (20) [De derde verklaring] die we noemden in paragraaf 3.4 voor het uitstel-effect *lag in* [het mogelijk selectief rapporteren door alinealezers]. [PROFWsch07]

⁴ Voor de duidelijkheid geef ik in voorbeelden van *n-v-n-patronen* steeds met behulp van vierkante haken en cursief de kern van het *n-v-n-patroon* weer: [N] V[N].

(19) komt uit een sectie waarin een aantal eigenschappen worden besproken die kunnen gelden als voldoende voorwaarden om te kunnen spreken van een ‘voorzetselvoorwerp’. Meer in het bijzonder opent (19) een nieuwe subsectie. In de substantivering wordt een onderdeel van het eerdere betoog samengevat en daarmee ontstaat de technische term die het startpunt is van de bespreking in de nieuwe alinea. In (20) is ‘het mogelijk selectief rapporteren door alinealezers’ een samenvatting van een eerdere uiteenzetting over het gegeven dat lezers mogelijk maar een deel van de ervaren problemen verwoorden. Daarmee is een technisch concept ontstaan dat gebruikt kan worden in een verdere bespreking.

Hiertegenover staat dus het gegeven dat de nominalisaties binnen n-v-n-patronen in de voorlichtingsteksten juist veel vaker in de tekstbouw geen functie hebben. Ze zijn in overheersende mate een ongewijzigde herhaling van een technisch concept dat al vrij vroeg in de tekst direct als term is geïntroduceerd en niet verder meer ontwikkeld wordt. Ook komt het voor dat ze als concept of begrip nieuw in de tekst worden geïntroduceerd, en dus noch als redenering, noch als concept in de voorafgaande tekst een voorgeschiedenis hebben. Een voorbeeld hiervan is ‘bijwerkingen’ in (21), dat zonder enige voorgeschiedenis in de tekst verschijnt.

(21) [De belangrijkste bijwerkingen] *zijn* [maagklachten en beschadiging van de slokdarm]. [BEGVr126]

Een verklaring voor deze omstandigheid kan zijn, dat de (technische) concepten in dit genre teksten voor een groot deel concepten zijn die in het dagelijkse taalgebruik al bekend of ingeburgerd zijn, zoals ‘bijwerkingen’. In veel andere gevallen zijn de nominalisaties in de n-v-n-patronen eenvoudige herhalingen van concepten die al eerder direct in de tekst geïntroduceerd zijn en niet verder meer worden uitgebouwd. Vergelijk ‘transplantatie’ in (22) en ‘aandoening’ in (23) :

(22) voor de meeste mensen *is* [transplantatie] [de eerste keuze].
[PROFVr117]

(23) [Posttraumatische dystrofie] *is* [een aandoening] die veel vragen oproept [PROFVr103]

In een aantal gevallen gaat het ook om directe herhalingen van een term die in de tussenkop genoemd staat, zoals ‘de behandeling van het slaap-apneusyndroom’ in (24):

(24) [De behandeling van het slaap-apneu syndroom] *hangt samen met* [de ernst van de gevonden afwijking]. [BEGVr132]

In die weinige gevallen waar in voorlichtingsteksten wél sprake is van de ‘wetenschappelijke’ manier van tekstopbouw, valt bovendien op dat de ontwikkeling van die termen vrij minimaal is. Zo is (25) het vervolg op een mededeling dat de aandoening Familiaire Hypercholesterolemie⁵ (met al zijn kenmerken) goed kan worden behandeld. Deze mededeling wordt onderwerp van verder gesprek in de tekst met behulp van de nominalisatie ‘De behandeling van verhoogd cholesterol’. Niet alleen het gecondenseerde concept is daarbij weinig ingewikkeld, maar ook de stap in de uiteenzetting is erg bescheiden.

(25) [De behandeling van verhoogd cholesterol] *bestaat uit* [drie elementen]
[PROFVr110]

De nominalisatie ‘lichamelijke inspanning’ in voorbeeld (26) condenseert op dezelfde minimale manier de voorafgaande tekst waarin over allerlei manieren van bewegen is gesproken, tot een concept waaraan de informatie in de rest van de tekst kan worden opgehangen.

(26) [Lichamelijke inspanning] *bevordert* [de doorbloeding van het hart]
[BEGVr107]

Op het gebied van tekstopbouw zien we dus een tegenstelling tussen het gebruik dat met name professionele schrijvers van wetenschappelijke teksten maken van het n-v-n-patroon, en de meerderheid van alle andere gevallen van het gebruik van dit patroon. Deze tegenstelling wordt in de kern bepaald door de manier waarop de vaktermen, (technische) concepten of centrale begrippen in de tekst figureren. In de wetenschappelijke teksten koppelen professionele schrijvers in een aantal gevallen een algemene generaliserende uitspraak (n-v-n-patroon) aan een (technisch) concept dat een reductie eerder in de tekst samenvat. Duidelijk anders is dan het karakter van veel nominalisaties die binnen n-v-n-patronen gebruikt worden bij de voorlichtingsteksten, en door beginnende schrijvers van wetenschappelijke teksten. De termen en begrippen die daar figureren zijn in overwegende mate vrij eenvoudige concepten die onveranderd via herhaling door de tekst heen worden gebruikt. Soms worden ze volledig onvoorbereid geïntroduceerd – mogelijk omdat het technische gehalte niet hoog is – en soms worden ze herhaald uit eerdere voorkomens. Net als bij de gevallen van voorzetselstijl lijkt het karakter van de nominalisaties in voorlichtingsteksten dus anders te zijn dan van die in wetenschappelijke teksten.

5 Dit is een aandoening waarbij de hoeveelheid cholesterol in het bloed sterk verhoogd is.

Retorisch gebruik

Uit de manier waarop de n-v-n-patronen in het corpus worden gebruikt, komt nog een ander opmerkelijk gegeven naar voren, in het licht van wat er in de theoretische literatuur aangevoerd wordt over mogelijk gebruik van de n-v-n-patronen in wetenschappelijke en voorlichtingsteksten. Zoals in 4.3.2 en 4.3.3 aan de orde kwam, betogen veel auteurs dat nominalisaties, onder meer in n-v-n-patronen, kunnen functioneren als middelen waarmee een schrijver in het kader van een persuasieve doelstelling de elementen agens, tijd en modaliteit impliciet kan laten. Vooral veel aandacht krijgt het impliciet laten van de agens. Daarmee, zo is de analyse van met name auteurs uit de school van Critical Discourse Analysis (4.3.2), versluieren schrijvers welbewust de verantwoordelijkheid van een agens voor bepaalde acties, of doen ze het voorkomen dat de nominalisaties (de ‘dingen’) zelf bepaalde processen veroorzaken, en niet de participanten die impliciet zijn gelaten. Andere auteurs (4.3.3) wijzen erop dat het impliciet laten van een agens te maken kan hebben met beleefdheidsstrategieën van de kant van de schrijver: het kan functioneel zijn om bij potentieel gezichtsbedreigende handelingen (instructies, aansporingen, en dergelijke) zoveel mogelijk afstand te scheppen tussen deze handelingen en de lezer.

Deze strategische, retorische functie van nominalisaties in persuasieve teksten is lastig te onderscheiden van het niet-strategische, generaliserende gebruik in bijvoorbeeld wetenschappelijke teksten, omdat de beide soorten van gebruik leunen op hetzelfde effect van impliciet laten. Uit de analyses die in de literatuur worden gepresenteerd (4.3.2 en 4.3.3), blijkt dat de context bij het onderscheid een grote rol speelt, net als het karakter van de genominaliseerde ‘handelingen’. Dat wil zeggen, in de analyse wordt een nominalisatie steeds vergeleken met een werkwoordelijk geformuleerd alternatief waarbij agens, tijd en modaliteit expliciet genoemd worden. Daarnaast wordt bekeken hoe de agens in de omringende tekst gepresenteerd wordt. In die gevallen waarbij het werkwoordelijk alternatief de agens expliciet verbindt met een handeling die hem of haar in een negatief daglicht stelt, is de conclusie dat de daadwerkelijk gekozen nominalisatie ontstaan is als gevolg van een strategische beslissing van de schrijver. Van een dergelijk negatief daglicht is dus sprake als in de analyse duidelijk is dat, gezien de context, de agens via een expliciete verbinding met bepaalde handelingen verantwoordelijk zou worden gesteld voor ongunstige zaken, of zaken die voor derden schadelijk zijn. Ook kan de analyse zijn dat de lezer in het werkwoordelijke alternatief direct verbonden zou worden aan een bepaald type foutieve of domme handelingen, en dus geconfronteerd zou worden met gezichtsverlies⁶, of dat de lezer als agens in een werkwoordelijk alternatief (te) dwingend zou worden toegesproken.⁷ Als extra argument daarbij functioneert de analyse van de omringende tekst: soms is het betekenisvol dat de agens in de voorafgaande tekst juist wel expliciet genoemd

6 Vergelijk de analyses van Steehouder (1998), zoals besproken in paragraaf 4.3.3.

7 Vergelijk de analyses van Jansen (1992), zoals besproken in paragraaf 4.3.3.

wordt, en is de stijlbreuk dus strategisch gemotiveerd; soms is het betekenisvol dat de keuze voor de nominalisatie een al ingezette afstandelijke toonzetting in stand houdt.

Als de n-v-n-patronen in het corpus langs deze lijnen geanalyseerd worden, blijkt dat er inderdaad sprake is van retorisch gebruik. Dit retorisch gebruik komt alleen voor in voorlichtingsteksten, en is daarbij specifiek beperkt tot een paar folders en brochures. Deze teksten hebben met elkaar gemeen dat ze direct gericht zijn op gedrag en attitude. In een aantal gevallen is de hele folder hierop gericht (adviezen over het veilig laten slapen van een baby, gezond musiceren, gezond reizen, donor worden, stoppen met roken), in andere gevallen gaat het om specifieke passages uit folders of brochures die bepaalde gezondheidskwesaties bespreken (slaapproblemen, osteoporose, dialyse, zwangerschap, aids/hiv, motorische handicap). Deze specifieke passages hebben dan betrekking op de vraag hoe het beste met de betreffende gezondheidskwesatie kan worden omgegaan. In concreto: omgaan met motorisch onhandige kinderen, omgaan met diarree, verkleinen van kans op osteoporose of op aids bij een reis in de tropen, kiezen van maandverband bij menstruatie, omgaan met slaapproblemen, kiezen voor een dialysebehandeling, omgaan met zwangerschapsproblemen, omgaan met hepatitis B in geval van zwangerschap. Dit retorisch gebruik van het n-v-n-patroon is dus niet kenmerkend voor het genre voorlichtingsteksten als geheel, maar voor een deelverzameling hiervan, met specifieke communicatieve doelen.

In de manier waarop ze de retorische toepassing inzetten, verschillen amateurs en professionals niet wezenlijk; de functionaliteit van het gebruik van dit retorische patroon lijkt veel meer samen te hangen met de ernst van de gezondheidskwesatie, met de doelgroep of met het beoogde gedrag, niet zelden in combinatie. Veel toepassingen van het retorische n-v-n-patroon hebben te maken met het ontzien van gevoelens. De voorbeelden (27) tot en met (33) kunnen demonstreren hoe het n-v-n-patroon retorisch gebruikt kan worden.

In (27), uit een folder over kinderen met een motorische handicap, lijkt het n-v-n-patroon ingezet te zijn om de gevoelens van ouders, de doelgroep van de folder, te ontzien:

(27) Als er problemen zijn met het schrijven en [de inspanning] daarbij [het leren] *belemmert*, kan gedacht worden aan het gebruik van een laptop. Is er sprake van een combinatie met dyslexie of ADHD, dan kan geprobeerd worden via de WIA (wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen) een vergoeding te krijgen bij de aanschaf van de laptop. [BEGVr130]

(27) draagt daarmee bij aan de afstandelijke, zakelijke toonzetting waarbij ook het inzetten van de lijdende vorm hoort en de losse nominalisatie 'het schrijven'. In het geval van (28) en (29) lijkt de toepassing van het n-v-n-patroon te maken

te hebben met de mogelijke verantwoordelijkheid van ouders voor de eventuele dood van hun baby. Die verantwoordelijkheid zou dan bestaan uit het nalaten van gewenst gedrag.

- (28) [Het gebruik van een fopspeen] *kan* [het risico van wiegendood] *vermindere*n. [BEGVr134]
(29) [Borstvoeding] *kan* [het risico van wiegendood] *vermindere*n. [BEGVr134]

Met het inzetten van het n-v-n-patroon presenteert de schrijver een algemene relatie tussen factoren als ‘gebruik van fopspeen’ of ‘borstvoeding’ en ‘minder wiegendood’, in plaats van een voorwaardelijke relatie tussen menselijk gedrag en een bepaald zwaarwegend effect (*als* u borstvoeding geeft *dan* vermindert u het risico op wiegendood).

N-v-n-patronen komen in het corpus ook voor bij relaties tussen doelgroep en *negatief* gedrag. Vergelijk (30)

- (30) [Een verstoring van het dag- en nachtritme] *is* [de meest voorkomende oorzaak van slaperigheid overdag]. [PROFVr121]

Dit type gevallen zijn voorbeelden van een toepassing van het n-v-n-patroon uit beleefdheid: de lezer wordt niet direct aangesproken op zijn verantwoordelijkheid voor dom gedrag⁸ (30 richt zich met name tot diegenen die in het weekend laat naar bed gaan en lang uitslapen). In (31) betreft het de gevolgen van mogelijk dom gedrag uit het verleden, waar een kind eventueel de dupe van kan zijn:

- (31) [Een hepatitis B-infectie van de aanstaande moeder] *heeft geen gevolgen voor* [de ontwikkeling van de baby] tijdens de zwangerschap. [PROFVr106]

De formulering via het n-v-n-patroon versluiert de verantwoordelijkheid van de moeder (eventueel haars ondanks) voor het mogelijke risico voor haar kind. Daarmee doet deze toepassing mee in de afstandelijke toonzetting van het *hele* fragment:

- (31') Besmetting van de baby
Een hepatitis B-infectie van de aanstaande moeder heeft geen gevolgen voor de ontwikkeling van de baby tijdens de zwangerschap. De kans is echter groot dat een moeder die draagster is haar kind net vóór, tijdens of na de bevalling zal besmetten.

8 Dom gedrag van het type dat besproken wordt in Steehouder (1998).

In een aantal gevallen wordt het n-v-n-patroon toegepast als er sprake is van onverstandig gedrag dat nadelig is voor de doelgroep maar waar deze toch niet aan kan ontkomen: Vergelijk (32) en (33)

- (32) [Langdurig gebruik van bijvoorbeeld corticosteroiden] *zorgt voor* [een versnelde botafbraak]. [BEGVr126]
- (33) Ook [het langdurig in bed moeten blijven] *kan tot* [versnelde aftakeling en sterfte] *leiden* [BEGVr120]

(32) komt voor in een passage over de ‘factoren’ die de kans op osteoporose vergroten. Hierbij worden factoren genoemd als leeftijd, menopauze, geringe piekbotmassa, bepaalde ziekten. Daarnaast wordt bepaald gedrag in deze folder via nominalisaties gepresenteerd als een factor: ‘onvoldoende beweging’, ‘overmatig gebruik van genotmiddelen’. In (32) is dat het geval met ‘langdurig gebruik van corticosteroiden’, dat als factor blijkt samen te hangen met een ander verschijnsel, ‘versnelde botafbraak’. Hiermee wordt de oorzaak-gevolg relatie tussen onverstandig gedrag van de doelgroep en een bepaald negatief effect zoveel mogelijk uit beeld gehouden, wat functioneel is vanuit het gegeven dat corticosteroiden altijd op doktersvoorschrift worden gebruikt in verband met andere aandoeningen en de doelgroep dus in feite een negatief gevolg over zichzelf moet afroepen. In (33), uit een folder over de gevaren van osteoporose, is iets vergelijkbaars aan de hand. In een context van de gevaren van botbreuken voor bejaarden (als gevolg van osteoporose) creëert het n-v-n-patroon een algemene wetmatigheid rond een activiteit ‘langdurig in bed blijven’ in plaats van een oorzaak-gevolgrelatie waar een lezer (doelgroep) in wezen veroorzaker is van zijn of haar eigen aftakeling en sterfte.

De relatief bescheiden aanwezigheid van dit type retorisch gebruik in voorlichtingsteksten maakt duidelijk dat de n-v-n-patronen zeker niet uitsluitend ten dienste van strategische overwegingen staan. Gezien het feit dat ze alleen voorkomen in een beperkte deelverzameling van de voorlichtingsteksten, lijkt dit gebruik vooral verbonden aan de beïnvloeding van gedrag en attitude. Het is interessant om de retorische toepassing van n-v-n-patronen te vergelijken met een toepassing die juist weer alleen in wetenschappelijke teksten van het corpus voorkomt: het gebruik van n-v-n-patronen ten behoeve van ‘buried reasoning’ (vergelijk 4.2.1). Ook de aanwezigheid van deze gevallen is relatief bescheiden, zeker tegen de achtergrond van de stelling van Martin (1993b) dat dit type gebruik kenmerkend is voor de geesteswetenschappen. (34) en (35) zijn voorbeelden van buried reasoning in het corpus.

- (34) [De resultaten van een productie-experiment] *gaven aanleiding tot* [de ontwikkeling van een perceptie-experiment en een nieuw productie-experiment]; in deze twee experimenten werd identiek experimenteel materiaal gebruikt. In het perceptie-element werd [...] [PROFWsch21]
- (35) [Bestudering van de homerische epen] *heeft dus geleid tot* [de datering van het begin van de Griekse epische traditie], namelijk omstreeks de 16e eeuw voor Christus. Dit geeft aan dat de hexameter een zeer goede methode was voor het voordragen van een epos; het is 7 à 8 eeuwen bewaard gebleven, tot de mogelijkheden van het op schrift stellen van poëzie deze versmaat onnodig maakte. [BEGWsch11]

Deze toepassing, waarbij de causaliteit (eventueel met een conditioneel karakter) syntactisch gezien enigszins versluierd blijft, heeft in die zin verwantschap met het retorische gebruik van het n-v-n-patroon in voorlichtingsteksten, dat ook hier de verschijnselen zelf de bron lijken te zijn van een (versluierde) oorzaak-gevolgrelatie en niet de wetenschappers die daar als verantwoordelijke actoren bij betrokken zijn. De input van de wetenschapper is echter per conventie in wetenschappelijke teksten niet onderwerp van de presentatie of van het perspectief dat gekozen wordt, zodat dit aspect van de formuleerkeuze retorisch gezien niet betekenisvol is. Dit in tegenstelling tot het type retorisch gebruik in voorlichtingsteksten, waarbij het verbergen van de input van handelende personen in dienst staat van het beoogde persuasieve effect op gedrag of attitude.

Inzet voor generaliserende uitspraken

Het gebruik van de n-v-n-patronen in wetenschappelijke teksten en voorlichtingsteksten loopt dus uiteen op het gebied van retorisch gebruik en gebruik ten behoeve van tekstopbouw. Er vallen echter ook overeenkomsten op. Deze overeenkomsten zijn te zien daar waar n-v-n-patronen gebruikt worden voor het poneren van algemene, generaliserende uitspraken van het type dat in 4.2 aan de orde kwam. De n-v-n-patronen in het corpus blijken ingezet te worden voor drie soorten generaliserende uitspraken, waarvan er twee niet alleen in wetenschappelijke teksten voorkomen, maar ook in voorlichtingsteksten. Weliswaar komen algemene uitspraken die worden toegeschreven aan een andere bron⁹ alleen voor in wetenschappelijke teksten, maar algemene generaliserende uitspraken en generaliserende

9 De generaliserende uitspraak wordt in deze gevallen gedaan in de vorm van een parafrase van inzichten van andere onderzoekers. Een voorbeeld : [...] Om te kunnen spreken van een vzw volstaat het volgens Broekhuis om noodzakelijke (maar niet voldoende) en voldoende (maar niet noodzakelijke) voorwaarden te formuleren; *het zoeken naar waterdichte criteria zou een belemmering vormen voor 'een meer diepgaand onderzoek van het vzw-voorwerp'*. [PROFWsch20] In deze gevallen is het gebruik van modaliteit een middel om aan te geven dat de generalisatie niet voor rekening van de schrijver komt. Het is niet verrassend dat dit parafaserend gebruik van het n-v-n-patroon niet voorkomt in de beide subcorpora voorlichtingsteksten; het karakter van voorlichtingsteksten als genre geeft geen aanleiding tot een dergelijke toepassing.

uitspraken waarvan de geldigheid enigszins wordt ingeperkt zijn te vinden in beide genres. Deze overeenkomst suggereert dat de scheiding in functies die in de literatuur naar voren komt, tussen een gebruik om generaliserende uitspraken te doen, te definiëren en/of algemene geldigheid te claimen enerzijds (wetenschappelijke teksten, zie 4.2) en een meer retorisch gebruik waarbij menselijke bemoeienis of verantwoordelijkheid bijvoorbeeld om redenen van gezichtsorg wordt versluierd anderzijds (voorlichtingsteksten, zie 4.3) minder scherp te trekken valt.

Wat in algemene zin opvalt aan de generaliserende uitspraken in dit corpus, is dat het karakter ervan zelden van strikt definitorische, identificerende of classificerende aard is. Dit type uitspraak, in de classificatie van Reeves een van de meest feitelijke uit het arsenaal van wetenschappelijke uitspraken (2005, p.64), komt bijna niet voor. Voorbeelden zijn (36) en (37):

- (36) In een volgende passage probeert Hamelink het preciezer te zeggen: “Het kan ook anders geformuleerd, wanhopiger, berustender. Poëzie, die oneindigspreking van louter sterfelijkheid en vergeefs, heeft een dichter gezegd. Poëzie, een soort troost, zei een andere.”(1976:106) [De verwijzing naar ‘een dichter’] is [een verwijzing naar Paul Celan], die in zijn Meridianrede sprak [...] [PROVsch5]
- (37) [Het meest belangrijke onderzoek voor de Griekse taal] is wel [het Homeros-onderzoek]. Er is geen enkele schrijver waaraan zoveel tijd wordt besteed als aan Homeros. Naar mijn inzicht komt dat omdat er heel veel te halen is uit het werk van Homeros. Er zitten heel veel mysteries in die ontrafeld kunnen worden en zelf ook weer evenveel mysteries opleveren, zoals het gebruik van verschillende dialecten, de invloed van de orale traditie in zijn werk en of hij daadwerkelijk bestaan heeft. [BEGWsch27]

Dit gegeven is in overeenstemming met het vermoeden van Martin (1993b, 1993c) voor het Engels, en van Veering (1969a) voor het Nederlands, dat strikt definitorisch gebruik van n-v-n-patronen niet gebruikelijk is in geesteswetenschappelijke disciplines. Interessant is, dat dit type gebruik van n-v-n-patronen wél te vinden is in het corpus voorlichtingsteksten:

- (38) [Aambeien] zijn [uitstulpingen] bij de anus [PROVr116]
- (39) [Osteoporose] is [een aandoening] waarbij de botten zo verzwakt zijn dat ze gemakkelijk kunnen breken [BEGVr120]

In deze gevallen is te zien dat medische verschijnselen of aandoeningen (‘aambeien’, ‘osteoporose’) voor de lezer worden gedefinieerd, waarna ze verder in de tekst als vakterm kunnen worden gebruikt. Niet het genre, maar de aanwezigheid van technische termen die moeten worden geijkt lijkt dus te bepalen of n-v-n-patronen gebruikt worden voor definitieve uitspraken. Die noodzaak doet zich af en toe voor in de wetenschappelijke teksten uit de geesteswetenschappelijke vakdomeinen, maar dus ook in voorlichtingsteksten en dan met name in folders die een informeren hoofddoel hebben.¹⁰

De overige algemene, generaliserende uitspraken in het corpus hebben vooral de vorm die volgens Martin (1993b, 1993c) typerend is voor het geesteswetenschappelijk domein, te weten uitspraken over de relatie tussen twee verschijnselen of eigenschappen. Ook dit type uitspraken is dus te vinden in voorlichtingsteksten, in de meer informerende delen, in secties die een ziekte, aandoening of andere gezondheidskwesitie inhoudelijk bespreken, of die ingaan op de behandeling ervan.¹¹ Het gegeven dat beide genres op een vergelijkbare manier dit gebruik van het n-v-n-patroon laten zien, lijkt dus te maken te hebben met een communicatief doel dat ze (in bepaalde delen) met elkaar gemeen hebben.

Enige voorbeelden uit beide genres:

- (40) De Jong & Schellens (1995) hanteren de term hardop-leesmethode in plaats van ‘lezersprotocol’. Wij nemen deze term niet over, omdat later zal blijken dat [het hardop lezen van een tekst] geen noodzakelijke voorwaarde is voor [het verkrijgen van een lezersprotocol]. [PROFWsch25]
- (41) Het blijkt dat de oude Indo-Europese talen veel gebruik maken van postposities en dat is een belangrijk argument voor een OV-volgorde van het PIE. [Het gebruik van postposities] is namelijk [een betrouwbaar bewijs] voor een ov-paradigma, want in een VO-taal zullen vrijwel nooit postposities voorkomen. [BEGWsch18]
- (42) [Het stellen van de diagnose FH] *gebeurt door* [het aantonen van de aanwezigheid van het afwijkende gen]. [PROFVr10]
- (43) [De belangrijkste bijwerkingen] *zijn* [maagklachten] en beschadiging van de slokdarm. [BEGVr126]

10 In casu: ‘Menstruatie’; ‘Wat elke vrouw moet weten over botontkalking’; ‘Revalideren in een verpleeghuis’; ‘Posttraumatische dystrofie, een onbegrepen aandoening’; ‘Opsporing Familiäre hypercholesterolemie’; ‘Zwanger!’.

11 Het is zelfs zo dat de n-v-n-patronen in voorlichtingsteksten vaker gebruikt worden voor het doen van algemene generaliserende uitspraken dan voor retorische toepassingen.

Eveneens in beide genres kunnen deze generaliserende uitspraken met behulp van het n-v-n-patroon vervolgens ook enigszins ingeperkt worden in hun bereik. Het kan zijn dat de generaliserende uitspraak alleen geldig is voor een stand van zaken binnen een bepaalde publicatie (wetenschappelijke teksten) of binnen een bepaald behandelprotocol (voorlichtingsteksten, voorbeeld 44), of dat de geldigheid van de uitspraak beperkt wordt tot *mogelijke* situaties (voorbeeld 45):

- (44) [Vragen] over uw gezondheid *gaan over* [eventuele eerdere ziekten], operaties en behandelingen. [PROFVr16]
- (45) Niet zo specifiek, maar wel een probleem, is het aanleren van de spellingsregels. Deze vormen een complex geheel. Het is daarom belangrijk dat deze regels volgens een goede systematiek onderwezen worden. [Het indelen van woorden] in categorieën en het toepassen van de spellingsregels daarop, *kan* [problemen] *geven*. Neem bijvoorbeeld een woord waarbij je twijfelt over de spelling van de laatste letter: een 'd' of een 't'. [BEGWsch6]

Problemen met de organisatie van informatiestructuur

Uit de kwalitatieve analyse van de intern verzwaarde nominalisaties is nog een laatste gegeven naar voren gekomen dat de moeite van het vermelden waard is. Zoals al aan de orde is gekomen, worden de intern verzwaarde nominalisaties minder dan verwacht ingezet voor tekstopbouw. Typerend voor de intern verzwaarde nominalisaties in beide genres is veeleer dat de nominalisaties die aan het hoofd van de naamwoordgroep staan al in de tekst gevestigd zijn, en dat alleen de informatie tussen lidwoord en nominalisatie nieuw kan zijn. In veel gevallen¹² is de nominalisatie zelf een herhaling van een term die al eerder in de tekst geïntroduceerd is. Een voorbeeld is (38), uit een folder over het belang van orgaantransplantatie. De term 'donorverklaring' figureert herhaaldelijk in de tekst, en is halverwege de tekst nogmaals te vinden, nu in de vorm van een intern verzwaarde nominalisatie:

- (46) Het donorcodicil blijft geldig, net als *iedere andere gedateerde en ondertekende donorverklaring*. [PROFVr101]

Hier is dus alleen de informatie tussen lidwoord en nominalisatie nieuw. In andere gevallen worden ingeburgerde nominalisaties die geen voorgeschiedenis in de tekst hebben, de tekst ingevoerd direct samen met informatie tussen lidwoord en nominalisatie. Deze 'nieuwe' termen zijn voor het overgrote deel begrippen met gevestigde betekenisassociaties ('bevolking', 'bescherming', 'opvatting'). In alle gevallen is de nominalisatie zelf dus niet betrokken bij de tekstopbouw zoals die in de

12 Typisch in het midden van de teksten.

literatuur (hoofdstuk 4) wordt beschreven: de nominalisatie zelf is geen verdinging van een propositie in de voorafgaande tekst.

Kenmerkend voor de intern verzwaarde nominalisaties in dit corpus is op deze manier, dat de status van nominalisatie en informatie tussen lidwoord en nominalisatie verschillend kan zijn. De nominalisaties zelf zijn overwegend herhalingen, of ingeburgerde termen die geen voorgeschiedenis in de tekst hebben maar voor de lezer wel bekend zijn. De stukken tussen lidwoord en nominalisatie voegen daaraan informatie uit de voorafgaande tekst aan toe, of in een enkel geval informatie die helemaal nieuw is. Bij dit type gebruik is het niet zonder meer vanzelfsprekend dat de organisatie van de informatiestructuur zonder problemen zal verlopen. In 4.2.3 werd al duidelijk dat diverse auteurs waarschuwen dat het gebruik van de complexe naamwoordgroep aanleiding kan geven tot onduidelijkheden in de expositie van de gedachtegang, omdat de informatie die binnen de complexe naamwoordgroep is samengebracht ten onrechte de status van 'gegeven' kan hebben (vergelijk 4.2.3.). Als de informationele status van de nominalisatie zelf en het gedeelte tussen lidwoord en nominalisatie uiteen kan lopen, staat de verdeling in 'gegeven' en 'nieuwe' informatie mogelijk onder spanning.

In het corpus is te zien dat de verkaveling in 'gegeven' en 'nieuw' inderdaad voor problemen kan zorgen. Niet bij de gevallen die inderdaad een voorafgaande stap uit de redenering in zijn geheel condenseren tot een nieuwe term: de intern verzwaarde nominalisatie functioneert daar inderdaad in zijn geheel als 'gegeven' informatie (slechts één geval is in dat opzicht problematisch). Wel bij de overige gevallen. In die gevallen waarbij de nominalisaties herhalingen zijn, is in beide domeinen in iets minder dan de helft van de gevallen de informatie tussen lidwoord en nominalisatie wel degelijk belangrijk voor de expositie van de informatie. In die gevallen zou deze informatie dus voor de helderheid van de tekst beter geprediceerd kunnen worden. Voorbeeld (47), nu in zijn context, is hiervan een voorbeeld:

- (47) Dit systeem van centrale registratie is voor iedereen eenvoudiger. Voor de burger die op een moment dat het hem of haar uitkomt een beslissing neemt en geen document meer bij zich hoeft te dragen. Maar ook voor de arts die bij overlijden snel kan nagaan welke beslissing die persoon heeft genomen. En natuurlijk ook voor de nabestaanden die houvast hebben aan wat de overledene zelf gewild heeft. Het centraal registreren is niet verplicht. Het donorcodicil blijft geldig, net als *iedere andere gedateerde en ondertekende donorverklaring*. Voor beide geldt echter het risico dat organen en weefsels verloren gaan als men de donorverklaring op het moment van overlijden niet bij zich heeft. [PROFVrI01]

In (47) is de crux van de informatie dat het donorcodicil geldig is *zolang hij maar getekend en gedateerd* is. Doordat deze informatie door zijn positie ‘in het voorbijgaan’ gepresenteerd wordt, komt dit kernpunt niet optimaal onder de aandacht.

Bij de nominalisaties die zonder voorgeschiedenis in de tekst zijn opgevoerd geldt dit probleem nog sterker: als we kijken naar alle gevallen tesamen is de informatie tussen lidwoord en nominalisatie relatief vaak ten onrechte als ‘gegeven’ gepresenteerd. Hier zou de informatie die uit de voorafgaande tekst tussen lidwoord en nominalisatie geplaatst is, veel beter een positie op de hoofdlijn van het betoog kunnen hebben. Fragmenten (48) tot en met (50) kunnen de verschillende verschijningsvormen van dit probleem illustreren. In (48) verduistert de informatie tussen lidwoord en nominalisatie de tegenstelling tussen mensen die wel kunnen lezen, en mensen die (volledig) analfabeet zijn. De helderheid van de expositie wordt hier dus nadelig beïnvloed omdat het ene deel van de vergelijking als het ware als gegeven is weggestopt.

- (48) Eric Havelock is van mening dat er tot ca. 550 v. Chr. sprake moet zijn geweest van een kleine groep mensen die de kunst van het schrijven beheerste. Die groep oefende de schrijfkunst uit ten dienste van een grotere groep die wél kon lezen, *en ten dienste van de overige, volledig analfabete bevolking*. Met betrekking tot het Homerisch probleem oppert hij dat de Homerische traditie stukje bij beetje door deze schrijvers is genoteerd, totdat de Ilias en Odyssee, zoals wij die tegenwoordig kennen ten tijde van de Pisistratiden in hun definitieve samenstelling werden vastgelegd (Blok 1989, p. 24). [BEGWsch15]

In (49) bedoelt de tekst een contrast aan te geven dat niet uit de verf komt juist door de positionering van de cruciale informatie tussen lidwoord en nominalisatie. Het contrast zit namelijk niet in de beide nieuw geïntroduceerde nominalisaties ‘hun bestaan’ versus ‘het leven’, maar juist in het feit dat het ene zorgeloos en eeuwig is en het andere zwaar en vaak maar kort:

- (49) Verder lijkt het hele aandeel dat de Olympische goden hebben in het verhaal vooral dáárop gericht het tragisch contrast duidelijk te maken tussen *hun eigen zorgeloos en eeuwig bestaan* tegenover *het zware en vaak maar korte leven* van de helden op aarde. [PROFWsch26]

Voorbeeld (50) staat in een betoog over de voor- en nadelen van het toedienen van hormonen bij overgangsklachten e.d. Ook hier zou de rol van het hormoon progestogeen duidelijker worden als de informatie tussen lidwoord en nominalisatie geprediceerd zou zijn, bijvoorbeeld in de vorm van ‘die hierdoor weer optreden’.

(50) OESTROGENEN

Tijdens en na de overgang treedt bij vrouwen in een versneld tempo botverlies op door een tekort aan het vrouwelijk hormoon oestrogeen. Om botverlies tijdens en na de menopauze te beperken, kunnen oestrogenen in de vorm van tabletten of pleisters worden gebruikt (hormoonsubstitutie). Het voordeel van deze therapie is niet alleen het tegengaan van botverlies; oestrogenen beschermen waarschijnlijk ook tegen hart- en vaatziekten. Onderzoek heeft aangetoond dat bij gebruik van minimaal vijf jaar oestrogenen na de menopauze, de kans op wervelbreuken gedurende het gebruik kleiner wordt. Voor een goede werkzaamheid moeten oestrogenen langdurig worden ingenomen, omdat na het stoppen van de behandeling het effect al snel verloren gaat. Bezwaren aan gebruik van oestrogenen zijn dat bij eenzijdige toediening het baarmoederslijmvlies te veel kan worden gestimuleerd, waardoor de kans op baarmoederkanker groter wordt. Vandaar dat naast oestrogeen ook het hormoon progestogeen wordt toegediend. *De hierdoor weer optredende bloedingen* vinden vrouwen vaak vervelend. Verder brengt langdurig oestrogeengebruik mogelijk een verhoogde kans op borstkanker met zich mee. Hormoonsubstitutie wordt goed verdragen; velen voelen zich beter omdat overgangsklachten daardoor achterwege blijven of verdwijnen. [BEGVr120]

Er zijn dus zeker gevallen waarbij de intern verzwaarde nominalisaties problemen opleveren voor de expositie van de informatie. Deze problemen lijken vooral voor te komen in die gevallen waarin het hoofd van de intern verzwaarde nominalisatie een term is die 'nieuw' in de tekst binnen komt, zoals in de voorbeelden 48-50. Toch is ook bij herhalingen sprake van dit type expositieproblemen, zoals mag blijken uit voorbeeld (47). In ieder geval lijkt ook hier het karakter van de nominalisatie een rol te spelen. Dit gegeven lijkt te gelden voor beide typen teksten. Wel valt op dat beginnende schrijvers mogelijk meer moeite hebben met de organisatie van de informatiestructuur dan professionele: de meeste gevallen waarin dit expositieprobleem zich in wetenschappelijke teksten voordoet, zijn van de hand van beginnende schrijvers.

Samenvattend zien we in de functionaliteit van het gebruik van de zware categorieën enige interessante verschijnselen. Met name op het punt van tekstopbouw zien we een aantal verschillen die te maken hebben met genre, vooral in samenhang met het karakter van de verschillende begrippen en concepten die via de nominalisaties worden gerealiseerd. Maar ook overeenkomsten door de genres heen leveren stof tot nadenken, omdat die overeenkomsten suggereren dat het gebruik van deze vormen van naamwoordstijl (vooral?) afhankelijk is van lokale communicatieve doelen (informerend versus overtuigend in zijn algemeenheid, of bijvoorbeeld

definiëren tegenover karakteriseren). Met name bij passages/onderdelen waar er vooral geïnformeerd wordt lijken de communicatieve doelen van voorlichtingsteksten in een aantal opzichten op die van wetenschappelijke teksten.

Over verschillen tussen beginners en professionals is ondertussen weinig opgevallen. Er zijn alleen enige aanwijzingen dat beginnende schrijvers van wetenschappelijke teksten meer moeite zouden kunnen hebben met de expositie van de informatie in de intern verzwaarde nominalisaties. In de spaarzaamheid waarmee ze bovendien in wetenschappelijke teksten de n-v-n-patronen gebruiken voor tekstopbouw, zou afgeleid kunnen worden dat ze de n-v-n-patronen in wetenschappelijke teksten inzetten op de manier waarop dat in voorlichtingsteksten gebeurt. Ik geef, bij wijze van afsluiting, twee voorbeelden waar te zien is dat beginnende schrijvers de nominalisaties in de n-v-n-patronen gebruiken op een manier die kenmerkend is voor de manier waarop dat in voorlichtingsteksten gebeurt. Ze brengen de nominalisatie geheel ‘nieuw’ de tekst in (51), of ze herhalen een technisch concept dat al eerder in de tekst is ingevoerd zonder hier verder iets aan toe te voegen of te wijzigen:

- (51) Kloek (1994, p. 177-179) bespreekt deze nieuwe vorm van leesgedrag, die geïntroduceerd is door Rolf Engelsing. In eerdere tijden *zou* [het leesgedrag] voornamelijk *gekenmerkt worden door* [het intensief lezen van boeken]. Kloek beschrijft dat Engelsing hiermee het steeds overnieuw lezen van een aantal boeken bedoelt. [BEGWsch17]
- (52) Zoals ik al eerder zei *is* [een datering in de achtste eeuw] [de meest gangbare mening]. De maatschappij, die in de Ilias en Odyssee beschreven wordt is namelijk een mengeling van de maatschappij uit de Myceense tijd (1600-1200) en de zogenoemde donkere eeuwen (1200-800). De Ilias en Odyssee moeten dus in of na deze donkere eeuwen geschreven zijn. [BEGWsch10]

In (51) is het concept ‘het intensief lezen van boeken’ volledig nieuw in de tekst. In (52) is ‘een datering’ een ongewijzigde herhaling van een technisch concept dat al vrij vroeg in de tekst direct als term is geïntroduceerd. ‘Een datering’ wordt dus met andere woorden als een vaststaand concept de tekst ingebracht en niet verder meer ontwikkeld. Als dit verschil niet berust op toeval, zou dat een aanwijzing kunnen zijn dat beginnende schrijvers zich op dit punt nog een genrecompetentie eigen moeten maken.

In 6.2 richt ik de kwalitatieve analyse juist op het gebruik van vormen van naamwoordstijl waar nadrukkelijk een verschil is geconstateerd tussen beginnende en professionele schrijvers: de nominalisaties met bepalingen ‘van X’ en uitgesplit-

ste vormen van nominalisaties. Hierbij zal de kwestie van genre echter op de achtergrond meespelen.

6.2 Licht of Midden: kaal en ‘van X’

De kwantitatieve analyse heeft aan het licht gebracht dat beginners en professionals op een aantal punten verschillen in de manier waarop ze gebruik maken van kale nominalisaties en nominalisaties met een bepaling ‘van X’. Bovendien bleek dat ze verschillen in het gebruik van een aantal uitgesplitste vormen van nominalisaties. Dit zijn verschillen die raken aan de categorieën Licht en Midden. Aangezien het genrebeeld juist is dat voorlichtingsteksten meer vormen Licht hebben dan Midden, is het interessant deze verschillen nader te bekijken. Het feit dat beginnende schrijvers in zijn algemeenheid meer gebruik maken van nominalisaties met bepalingen ‘van X’ dan professionele schrijvers, en dat ze in voorlichtingsteksten juist minder gebruik maken van kale nominalisaties dan professionele schrijvers en in wetenschappelijke teksten juist meer, kan duiden op een gebrek aan genrecompetentie. De kwalitatieve analyse in deze paragraaf is er dan ook op gericht om deze verschillen te begrijpen.

In de kwalitatieve analyse heb ik eerst geprobeerd na te gaan of sommige verschillen tussen beginnende en professionele schrijvers het resultaat zouden kunnen zijn van toevallige factoren. Vooral waar de kwantitatieve verschillen gebaseerd zijn op kleine absolute getallen lijkt de invloed van toevallige factoren in potentie groot (paragraaf 6.2.1). Daarna richt ik mij op het kwantitatief gezien meest robuuste resultaat: het verschillend gebruik van nominalisaties met bepalingen ‘van X’, en het domeingerelateerde verschil in gebruik van kale nominalisaties. Allereerst ga ik na welke informatie eigenlijk wordt verstrekt via de bepalingen ‘van-X’ (6.2.2), daarna onderzoek ik welke functionele verschillen mogelijk hebben bijgedragen aan de geconstateerde kwantitatieve verschillen (6.2.3).

6.2.1 toevallige factoren

In 5.2.3 heb ik gerapporteerd over een aantal kwantitatieve verschillen in het gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties, in sommige gevallen ook domeingerelateerd. In een aantal gevallen waren deze verschillen gebaseerd op (bijzonder) kleine absolute getallen. Uit de kwalitatieve analyse van deze uitgesplitste vormen blijkt dat er een aantal toevallige factoren in het spel kunnen zijn geweest die maken dat de geconstateerde verschillen ook om andere redenen met de nodige voorzichtigheid moeten worden bekeken.

Dat professionele schrijvers in voorlichtingsteksten meer *kale stammen* toepassen dan beginnende schrijvers, kan mede veroorzaakt zijn door het onderwerp van de brochures en folders in het corpus. Een paar voorbeelden: in een folder over posttraumatische dystrofie komt de kale stam ‘herstel’ vijf keer voor; een brochure over slaapstoornissen geeft negen keer aanleiding tot het gebruik van

de kale stam 'slaap'; in een folder over zwangerschap komt de kale stam 'onderzoek' zeven keer voor; een brochure over seksuele intimidatie leidt tot het opvoeren van de kale stam 'gedrag' (zes keer).

Dat beginnende schrijvers in wetenschappelijke teksten juist meer *kale stammen* toepassen dan professionele schrijvers, kan op dezelfde manier mede veroorzaakt zijn door het onderwerp van de teksten uit het corpus. Zo wordt in BEGWsch05, een tekst over het verschil in taalgebruik tussen mannen en vrouwen, de kale stam 'verschil' zeven keer genoemd. In BEGWsch08, een tekst die ingaat op vooroordelen in de wetenschap, komt de kale stam 'onderzoek' 22 maal voor.

Deze zelfde publicatie kan ook demonstreren hoe het overwicht van *stammen met adjectief* in de wetenschappelijke teksten van beginners kan zijn beïnvloed. In deze tekst, die in zijn algemeenheid gaat over het uitvoeren van 'onderzoek', zal sneller een eigenschap worden toegeschreven aan 'onderzoek' dan dat er een specificatie wordt toegevoegd (bepaling 'van X'). Het onderwerp van de tekst geeft dan ook aanleiding tot stammen met adjectief als 'wetenschappelijk' (vier maal).

Dat professionele schrijvers in wetenschappelijke teksten juist weer meer *afleidingen met adjectief* gebruiken dan beginners, kan weer mede veroorzaakt zijn door een tekst als PROFWsch21. Het onderwerp van de tekst lokt zestien keer de afleiding met adjectief 'referentiële uitdrukking' uit.

Een laatste voorbeeld betreft het gebruik van *stammen met bepalingen van X*. Volgens de statistische gegevens gebruiken beginners deze vorm vaker dan professionals. In het corpus wetenschappelijke teksten van beginners is te zien dat dit overwicht onder meer tot stand is gekomen als gevolg van het feit dat een aantal teksten gingen over de homerische kwestie. Door dit onderwerp kwamen de vormen 'de werken van Homerus' en 'het werk van Homerus' vaak voor.

Ook op andere manieren speelt de samenstelling van het corpus mogelijk een rol bij de gevonden kwantitatieve, vaak domeingerelateerde, verschillen. Een eerste voorbeeld van deze rol betreft de *kale substantiveringen*. Het resultaat dat professionele schrijvers in voorlichtingsteksten meer kale substantiveringen gebruikten dan beginnende schrijvers, kan namelijk mede veroorzaakt zijn door het toevallige feit dat er in het deelcorpus voorlichtingsteksten van professionals drie folders over stoppen met roken zaten, en maar één in het deelcorpus van de beginners. Dit overwicht kan van invloed zijn geweest, doordat het onderwerp van deze folders op zichzelf al veelvuldig aanleiding geeft tot de kale substantivering 'het roken': iedere lezer zal begrijpen dat het hier gaat om het roken van een sigaret, en dus is een specificerende bepaling 'van X' bij 'het roken' overbodig. Belangrijker is nog, dat beide groepen schrijvers er bij dit onderwerp voor kiezen om de lezers niet direct aan te spreken op hun activiteit ('..dat u rookt'), maar liever in algemene termen spreken over 'het roken': 'De overheid heeft de nodige maatregelen genomen om het roken te ontmoedigen (PROFVr102), 'Dit boekje zal u niet van het roken afhelpen'(PROFVr112). Met name deze strategie, die verder besproken wordt in

6.2.3, levert over de brochures heen veel voorkomens van de kale substantivering ‘het roken’ op. In het verlengde van deze strategie volgt in deze folders bovendien een afstandelijke, min of meer procedurele opsomming van bijbehorende aspecten als gevaarlijke tijdstippen voor wie probeert te stoppen (na ‘het eten’, na ‘het opstaan’), de moeilijkheden bij ‘het stoppen’ (‘het verlangen’ naar een sigaret, de problemen met ‘het volhouden’), vooral ook omdat alternatieven als sigaren en pijp minder aantrekkelijk zijn in verband met ‘het inhaleren’ (PROFVr12). Ook krijgt het belang van ‘het voornemen’ om te stoppen veel aandacht (BEGVr124). Er ontstaat, met andere woorden, op basis van het onderwerp een keten van kale substantiveringen. Het feit dat het ene deelcorpus drie folders over dit onderwerp heeft en het andere maar één, kan dus op drie manieren medeverantwoordelijk zijn voor het resultaat dat de ene groep schrijvers in voorlichtingsteksten meer kale substantiveringen gebruikten dan de andere groep schrijvers.

Een tweede voorbeeld van de mogelijke invloed van de samenstelling van het corpus is de aanwezigheid van twee folders over osteoporose in het deelcorpus van de beginners, waar er in het deelcorpus van de professionals geen enkele folder over dit onderwerp aanwezig was. Te zien is hoe deze folders aanleiding geven tot twaalf voorkomens van de vakterm ‘botontkalking’, en dus tot *kale afleidingen*. Ook het uitleggen van de vakterm osteoporose geeft in deze folders aanleiding tot kale afleidingen als ‘botvorming’ en ‘opening’. Het resultaat dat beginnende schrijvers van voorlichtingsteksten meer kale afleidingen gebruikten dan professionele schrijvers is met andere woorden mede beïnvloed door de onderwerpen in het deelcorpus van beginners.

Er zijn dus een aantal factoren te bedenken die met name de verhoudingen in de soorten uitgesplitste vormen (al of niet domeingerelateerd) kunnen hebben beïnvloed, en dus afbreuk kunnen doen aan de gevonden statistische verschillen. Het is met andere woorden niet juist om de gevonden verschillen zonder meer toe te schrijven aan verschillen in genrecompetentie. De vraag is, of er in het materiaal ook factoren aan te wijzen zijn die wel aanleiding geven om te veronderstellen dat beginnende en professionele schrijvers van elkaar verschillen in genrecompetentie. Voordat ik deze vraag probeer te beantwoorden, ga ik eerst na welke elementen in het corpus eigenlijk gespecificeerd worden met behulp van bepalingen ‘van X’.

6.2.2 ‘van X’: de elementen

In hoofdstuk 5 heb ik tenminste één mogelijke verklaring geopperd voor het overwicht van nominalisaties met bepalingen ‘van X’ in het proza van beginnende schrijvers. Ik heb geopperd dat het overwicht van bepalingen ‘van X’ in de teksten van beginners ten opzichte van professionals te maken heeft - in ieder geval in voorlichtingsteksten - met onhandigheid in het strategisch weglaten van menselijke participanten. Deze gedachte gaat uit van de idee dat met name deze menselijke participanten in de bepalingen ‘van X’ genoemd worden. Mede in verband met

deze gedachte begin ik de kwalitatieve analyse met een onderzoek naar het karakter van de elementen die met behulp van de bepalingen 'van X' worden gespecificeerd. Uit dit onderzoek komt naar voren dat er binnen de elementen die in deze bepalingen worden gespecificeerd drie groepen zijn te onderscheiden.

De eerste groep is in omvang de kleinste. Hij bestaat uit menselijke participanten. In het wetenschappelijke genre zijn de menselijke participanten zowel bij de beginnende als de professionele schrijvers vooral auteurs van besproken literatuur (Van Ginneken, Rousseau, De Jong en Schellens, of 'Amerikaanse taalkundigen', 'de onderzoekers'). Ze zijn dan ook specificerende bepaling bij nominalisaties als 'onderzoek van' 'opvatting van' en dergelijke. Ook kunnen ze kunstenaars zijn (Homerus, Euclides, Celan, Hamelink, of meer generiek 'de dichter', 'de Aeolische zangers', 'de schrijver'), en komen ze voor als specificaties bij nominalisaties als 'het werk van', 'het leven van'. In een paar gevallen gaat het om abstracte personages uit literaire werken (het optreden van 'de held') of om keizers/heersers wier bewind wordt besproken ('de regering van Constantijn'). Deze menselijke participanten zijn alle specificaties om objecten van wetenschappelijk onderzoek of bronmateriaal te identificeren. Dit beeld stemt overigens overeen met het beeld zoals dat in de categorie Zwaar van de menselijke participanten naar voren komt. Vergelijk bijvoorbeeld (5) in paragraaf 6.1.1, en voorbeeld (8) in 6.1.2.

Ook in voorlichtingsteksten zijn bij beginnende en professionele schrijvers de menselijke participanten duidelijk in de minderheid bij de bepalingen 'van X'. Ze zijn wel anders van karakter. Het gaat om hulpverleners als 'uw arts', 'de huisarts', 'een kinderneuroloog', 'een oefentherapeut'. Deze zijn vaak zelf het onderwerp van de actie die in de nominalisatie gethematiseerd wordt: ze worden gekoppeld aan nominalisaties als 'behandeling', 'aanwijzingen', 'uitnodiging'. Ook zijn er menselijke participanten die het thema zijn van de hele folder: 'je kindje/' 'uw kind' ('de verzorging van', 'de volwassenwording van'), 'musici' ('de behandeling van') of 'mensen met FH' ('de opsporing van'). Ook hier is dat een beeld dat overeenkomt met dat in de categorie Zwaar, voorlichtingsteksten. Vergelijk bijvoorbeeld (31) in paragraaf 6.1.2.

Bijzonder voor voorlichtingsteksten is de aanwezigheid van een paar menselijke participanten die dicht bij de lezer (zouden kunnen) staan. In deze (spaarzame) gevallen kiezen beginnende en professionele schrijvers voor abstracte termen: 'een dierbare', 'een dierbaar iemand', 'de donor', 'de patiënt', 'sexuele partners'. Deze abstracte aanduidingen vormen een noodzakelijke specificatie bij een activiteit die bijna altijd geobjectiveerd is met behulp van een substantivering ('het overlijden van', 'het waarschuwen van').

Dat er in het genre van wetenschappelijke teksten weinig menselijke participanten in de bepalingen 'van X' zijn terechtgekomen, hoeft zeker niet te verbazen; uit de aard van dit genre zijn zal er in de rapportages weinig ruimte zijn voor menselijke bemoeienis. Dat ze in voorlichtingsteksten weinig voorkomen,

ook niet in de teksten van beginnende schrijvers, betekent dat het niet aannemelijk is dat het overwicht van bepalingen ‘van X’ in voorlichtingsteksten van beginnende schrijvers het gevolg kan zijn van een grotere onhandigheid om menselijke participanten strategisch te verbergen. Er is bij deze groep menselijke participanten wel enig strategisch gebruik waar te nemen, maar dat manifesteert zich in het kiezen van abstracte aanduidingen voor deze participanten. Er is daarbij bovendien geen duidelijk verschil waar te nemen tussen beginnende en professionele schrijvers.

Een tweede groep van bepalingen ‘van X’ bestaat uit namen van het wetenschappelijk fenomeen dat onderwerp is van de publicatie (bij wetenschappelijke teksten) of namen van het ziektebeeld of de ziekte die besproken wordt (bij voorlichtingsteksten). Deze groep is fors in omvang. In het corpus wetenschappelijke teksten gaat het dan om specificaties als ‘taalcompensatieprogramma’s’, ‘spellingsregels’, ‘taalvariant’, ‘het schrift’, ‘diftongen’, ‘predictieve validiteit’, ‘mentale representatie’, ‘referent’ en dergelijke. In voorlichtingsteksten komen er in de bepalingen ‘van X’ termen voor als ‘depressie’, ‘alcohol’, ‘de aandoening’, ‘zwangerschap’, ‘botontkalking’, ‘slaapapneusyndroom’. De namen van wetenschappelijke fenomenen en ziektes hebben zowel subjectfunctie als objectfunctie.¹³ In het laatste geval zijn de bronnen (agentes) van de beschreven handeling begrepen in de nominalisatie. Bij wetenschappelijke en voorlichtingsteksten valt op dat de professionele schrijvers in dit laatste geval vooral kiezen voor substantiveringen (‘het evalueren van’, ‘het ontwikkelen van’, ‘het verbaliseren van’, ‘het kwijtraken van’, ‘het uitdragen van’, ‘het constateren van’). Verhoudingsgewijs kiezen de professionals in dit soort gevallen weinig voor afleidingen (‘oneindigspreking van’, ‘de betekenisbeschrijving van’, ‘aandoeningen van’, ‘vaststelling van’, ‘herbeleving van’). Beginnende schrijvers gebruiken ook veel substantiveringen, maar de aanwezigheid van afleidingen en ook stammen is (veel) duidelijker (‘bestudering van’, ‘schepping van’, ‘uitvinding van’, ‘ontwikkeling van’, ‘het gebruik van’, ‘behandeling van’, ‘voorkoming van’, ‘de remming van’). Het gaat hierbij in een aantal gevallen om duidelijk ingeburgerde afleidingen, waar het proceskarakter nauwelijks aanwezig is. Het statistische beeld (een overwicht van afleidingen in de teksten van beginnende schrijvers) is in deze gevallen goed terug te zien. Ik kom hier op terug in de volgende paragrafen.

Als de aandoening of het fenomeen subjectfunctie heeft (‘het ontstaan van de rode ringvormige uitslag’, ‘het begin van de zwangerschap’, ‘het terugkomen van de chlamydia infectie’), is de aandoening of het fenomeen zelf de bron van het beschreven proces of de beschreven handeling. In de voorlichtingsteksten is te zien dat met name de werking en effecten van ziekteverschijnselen hiermee tot gespreksonderwerp worden gemaakt.

13 Dat wil zeggen: ze zouden in de werkwoordelijke pendant van de nominalisatie subject of object in de zin zijn. Ik gebruik hiermee termen uit een traditie die nominalisaties analyseert als omvormingen van de ‘oorspronkelijke’ werkwoorden, zonder daarmee een uitspraak te doen over de correctheid van een dergelijke analyse.

Specifiek voor het genre voorlichtingsteksten is dan nog een derde groep van elementen in de bepaling ‘van X’ te onderscheiden. Het gaat hier om elementen die aanduidingen zijn van lichaamsdelen, of in ieder geval lichaamseigen elementen: ‘rugwervels’, ‘huid’, ‘bloed’, ‘onderhuids weefsel’, ‘bekkenbodemspieren’, ‘slijmvlies’. Voor een deel hebben deze lichaamseigen delen subjectfunctie (‘zwellung van het slijmvlies’, ‘verlamming van gezichtsspieren’, ‘het dichtslibben van de bloedvaten’), vaak hebben ze ook objectfunctie: ‘het meenemen van eigen bloed’, ‘het aanbrengen van orgaatjes’, ‘ontstekingen van de huid’.

In het corpus voorlichtingsteksten, van beginners en van professionals, is te zien dat met deze lichaamseigen elementen specifieke retorische bedoelingen aan de orde lijken te zijn. Als de lichaamseigen elementen de subjectfunctie hebben, lijken ze de verantwoordelijkheid van de bijbehorende menselijke participant over te nemen. De voorbeelden (53) tot en met (56) zijn een illustratie van deze functie:

- (53) *Door verslapping van de bekkenbodemspieren* kan ongewild urine verlies optreden bij inspanning, o.a. bij hoesten, niezen, tillen, sporten. [BEGVr133]
- (54) Regelmatig bewegen met een matige intensiteit (u hoeft niet buiten adem te raken) leidt al tot een *verbetering van uithoudingsvermogen*. [BEGVr107]
- (55) Tijdens de pre-dialysefase krijgt u een dieet en medicijnen om *de teruggang van de nierfunctie* te stoppen of te vertragen. [PROFVr117]
- (56) Ontwenningverschijnselen worden veroorzaakt door *de vraag van het lichaam*. [PROFVr113]

Er lijkt door middel van de bepaling ‘van X’ een bepaalde transfer plaats te vinden van de menselijke participant naar een van zijn of haar onderdelen of eigenschappen: ‘het lichaam’, ‘uithoudingsvermogen’, ‘de nierfunctie’ ‘de bekkenbodemspieren’. Hierdoor is het niet de lezer die ergens op wordt geattendeerd of op aangesproken (‘u verlangt naar’; ‘uw nieren functioneren niet goed’; ‘u houdt inspanning beter vol’; ‘u kunt uw spieren niet meer goed aanspannen’) maar zijn het de lichaamseigen onderdelen zelf die op een bepaalde manier (moeten gaan) functioneren. De oorzaak of verantwoordelijkheid voor bepaalde gezondheidskwesties wordt op deze manier als het ware buiten de lezer geplaatst, en dat kunnen we zien als een bepaalde vorm van objectivering die strategisch gestuurd kan zijn.

Als de lichaamseigen elementen de objectfunctie hebben, zien we een ander verschijnsel, dat evenzeer kan worden geïnterpreteerd als een vorm van strategisch objectiveren. Vergelijk de volgende voorbeelden:

- (57) De toilethouding, de juiste plastechniek, *het beheersen van de plas reflex* en *het afleren van de gewoonteplas* komen aan de orde. [BEGVr133]
- (58) Tjerk zit altijd vol builen en schrammen. Hij heeft problemen bij *de coördinatie en controle van bewegingen* [BEGVr130]
- (59) Soms kunnen ze [die onderzoeken] u echter ook ongerust maken en u voor moeilijke keuzes stellen. Bijvoorbeeld over eventueel vervolgonderzoek, of uiteindelijk zelfs over *het uitdragen of afbreken van uw zwangerschap*. [PROFVr116]

In (57) worden onderdelen van het gedrag van de lezer (voortdurend willen plassen) opgevoerd als elementen ('plasreflex' en 'gewoonteplas') die weliswaar bij hem- of haarzelf horen maar buiten hem- of haarzelf bestaan. Als gevolg van de nominalisatie kan de betrokkenheid van de lezer bij een bepaalde actie ('het beheersen', 'het afleren') vervolgens beleefd ongenoemd blijven. Ditzelfde procedé zien we aan het werk in (58): Tjerk beweegt ongecontroleerd, maar in de gekozen formulering gaat het om een aspect als 'bewegingen', waarbij vereiste activiteiten aan de orde zijn die als gevolg van de nominalisatie niet expliciet op Tjerk betrokken worden. Ook in (59) gebeurt iets dergelijks, met het aspect 'uw zwangerschap' en een niet geëxpliciteerde verantwoordelijkheid van de lezer.

Voorbeelden als deze wijzen erop dat de bepaling 'van X' een bijzondere vorm van retorisch gebruik faciliteert, waarbij de gezichtszorg gestalte krijgt door een objectivering van een lichaamseigen element via de bepaling 'van X'. Daarbij is dat element ofwel zelf de motor van het verschijnsel dat in de nominalisatie genoemd wordt, ofwel het richtpunt van het verschijnsel waarvan de verantwoordelijkheid stilzwijgend inbegrepen is (maar wel bij de lezer ligt). De retorische manoeuvre zit hem ook in deze gevallen dus niet in het verzwijgen van een verantwoordelijke menselijke participant door de nominalisatie kaal te houden, maar door te werken met een specifieke bepaling 'van X'. Dit procedé lijkt iets te zijn dat typisch bij dit type voorlichting hoort; beginners opereren hier niet anders mee dan professionals. Opvallend is wel dat de beginnende schrijvers bij dit procedé verhoudingsgewijs duidelijk meer gebruik lijken te maken van substantiveringen. Hiermee geven ze nadrukkelijker dan de professionals het proceskarakter aan.

In voorlichtingsteksten geeft de aanwezigheid van lichaamseigen delen in de bepalingen 'van X' dus aan beide groepen schrijvers een interessante mogelijkheid tot retorisch gebruik van deze vorm van nominalisaties. De retorische rol van specifiek de bepalingen 'van X' lijkt echter beperkt te blijven tot dit procedé, en tot de keuze voor abstracte aanduidingen van de menselijke participanten die in de bepalingen 'van X' voorkomen. De kern van het retorisch gebruik van nominalisaties met bepalingen 'van X' in voorlichtingsteksten is te vinden in de nominalisatie zelf, zoals te zien is in voorbeelden (60) tot en met (62).

- (60) Het hangt vaak samen met teveel verplichtingen in de nacht en/of de dag, zoals onregelmatig werken (ploegendienst) en *het verschuiven van slaapuren* (bijvoorbeeld in het weekend laat uitgaan en dan overdag lang uitslapen). [PROFVr121]
- (61) Bij het GGD werken sociaal verpleegkundigen die behulpzaam zijn bij *het waarschuwen van seksuele partners*. [BEGVr12]
- (62) De wet op orgaandonatie laat geen misverstand bestaan over het moment waarop *uitname van een orgaan* mag plaatsvinden. [PROFVr101]

In deze voorbeelden is te zien hoe de nominalisatie steeds functioneert als een methode om een bepaalde activiteit los te maken van de verantwoordelijke menselijke participant (die ook impliciet blijft), om redenen van gezichtszorg: er is sprake van onverstandige acties, vervelende handelingen af acties die gevoelig liggen. De elementen in de bepaling ‘van X’ dienen om het door de nominalisatie verkregen fenomeen te specificeren. Mogelijke versluierungen van de bemoeienis van een menselijke participant vindt in deze vorm van nominalisaties met andere woorden vooral plaats in de nominalisatie zelf, onafhankelijk van de bepaling ‘van-X’.

De kwalitatieve analyse van het karakter van de bepalingen ‘van X’ heeft dus een beter inzicht opgeleverd in de manier waarop schrijvers deze vorm van nominalisaties retorisch kunnen inzetten, maar geen mogelijke verklaring voor het gegeven dat professionele schrijvers in voorlichtingsteksten meer kale nominalisaties gebruikten dan beginnende schrijvers; dit gegeven kan in ieder geval niet worden gerelateerd aan een grotere handigheid om menselijke participanten te ‘verbergen’. In paragraaf 6.2.3 komt nu aan de orde of het grotere aandeel dat beginnende schrijvers hebben in de nominalisaties met bepalingen ‘van X’ te relateren valt aan andere zaken.

6.2.3 functionele redenen voor ‘van X’: verschillen tussen beginners en professionals

De kwalitatieve analyse van de nominalisaties met bepalingen ‘van X’, gecontrasteerd met de kale nominalisaties, levert een aantal aanwijzingen op die kunnen helpen bij het begrijpen van de geconstateerde verschillen.

Wat in de eerste plaats opvalt in het corpus, is dat professionele schrijvers bij het maken van nieuwe (vak)termen sneller dan beginnende schrijvers kiezen voor een samengestelde vorm. Ze maken compacte termen als ‘werkelijkheidsopvatting’, ‘botaafbraak’, ‘betekenistoepassing’, ‘objectbeschrijving’, ‘buikspoeling’, ‘alcoholgebruik’ en dergelijke. Bovendien is regelmatig te zien dat ze alleen kiezen voor een omschreven vorm als daar een specifieke reden toe is. Beginnende schrijvers hanteren daarentegen vaker omschreven vormen, waardoor dus nominalisaties met bepalingen ‘van X’ ontstaan: ‘opvatting van de werkelijkheid’, ‘afbraak van bot’, ‘het gebruik van alcohol’, ‘ontstekingen van de huid’. De volgende voorbeelden kunnen dit verschil in strategie illustreren.

Een eerste voorbeeld is de introductie van de begrippen ‘beoordeling van een tekst’ en ‘gebruik van een tekst’ in een wetenschappelijke tekst van een professionele schrijver, over het opsporen van begripsproblemen bij lezers. Na hun introductie keren deze termen terug in de compacte vormen ‘tekstbeoordeling’ en ook ‘tekstgebruik’.¹⁴ Alleen in gevallen waar de term verder moet worden gespecificeerd, keert de omschreven vorm terug: ‘het gebruik van een tekst door een lezer die alles wil begrijpen wat er staat’.

Een tweede voorbeeld is de omgang met het verschijnsel van de ‘verklanking van de tekst’ in deze zelfde publicatie. Dit begrip keert in de tekst terug als de factor ‘verklanking’ (en later ook wel als ‘de verklankingsfactor’¹⁵). Ook hier heeft de professionele schrijver een bijzondere reden als hij de omschreven vorm nog een keer gebruikt. In dit voorbeeld is het functioneel om het proces te accentueren, en kiest de schrijver voor een substantivering met ‘van X’:

- (63) Het is derhalve erg onaannemelijk dat de hogere opbrengst van het lezersprotocol is toe te schrijven aan het feit dat de proefpersonen zich meer bewust worden van problemen door *het verklanken van de tekst*.
[PROFWsch25]

In voorlichtingsteksten gebruiken professionele schrijvers vergelijkbare strategieën. In een brochure over nierproblemen is bijvoorbeeld te zien hoe twee compacte termen worden geïntroduceerd: ‘buikspoeling’ en ‘CAPD-wisseling’. Deze worden in de tekst herhaald, soms met behulp van een even compact synoniem (‘buikdialyse’). Ook de functionaliteit van de afwisseling tussen compacte termen en een enkele omschreven vorm is bij professionele schrijvers goed te zien. In een folder over verstandig omgaan met alcohol hanteert de schrijver bijvoorbeeld in overwegende mate de compacte term ‘alcoholgebruik’. Daar waar het specifiek om de consumptie van alcohol gaat, past hij echter de omschreven vorm toe. Datzelfde is te zien in een folder over stoppen met roken. Ook daar wordt roken een paar keer vergeleken met ‘alcoholgebruik’, behalve als de tekst een contrast bespreekt tussen ‘het gebruik van nicotine’ en ‘het gebruik van alcohol’. Vergelijk ook de bespreking van een aantal infecties in een folder over chlamydia. Deze infecties worden overwegend gepreciseerd met behulp van compacte vormen als ‘oogontsteking’, ‘longontsteking’ en ‘bijbalontsteking’. Als het nodig is om aan te geven dat de tekst overgaat op de behandeling van een nieuw type ontsteking, gaat de schrijver over op een omschreven vorm:

14 Als gevolg van de coderingsbeslissingen (zie hoofdstuk 5) telt de stam ‘tekstgebruik’ niet mee als nominalisatie.

15 Ook deze term is in het corpus uiteraard niet meegeteld als nominalisatie.

- (64) Je kunt hierdoor een ontsteking krijgen in de urinebuis, baarmoedermond of anus. Bij *een infectie van de anus* heb je meestal geen klachten [...] [PROFVr19]
- (65) Bij een bijbalontsteking kun je veel pijn krijgen in de balzak en soms in de lies. Je voelt dan dat de balzak dikker wordt. Bij *een ontsteking van de prostaat* kun je koorts krijgen [...] [PROFVr19]

Deze strategieën contrasteren met het gebruik dat beginnende schrijvers van vaktermen maken. Zowel in wetenschappelijke als in voorlichtingsteksten hebben zij veel meer de neiging om omschreven vormen te hanteren, en deze ook door de tekst heen letterlijk te herhalen. Een voorbeeld hiervan is de introductie van de vaktermen ‘regel van gelijkvormigheid’, ‘regel van analogie’ en ‘regel van etymologie’ in een werkstuk over spellingsvernieuwing. Deze termen worden in het werkstuk enige malen letterlijk herhaald en niet gebruikt in een compacte vorm (‘analogieregel’, ‘gelijkvormigheidsregel’). Hierdoor komen er in dit werkstuk heel wat stammen met bepalingen ‘van X’ voor. Hetzelfde is te zien in een werkstuk over de oorspronkelijke woordvolgorde van het Engels. In dit werkstuk worden de begrippen ‘reconstructie van de woordvolgorde van het PIE’ en ‘reconstructie van een prototaal’ veelvuldig herhaald, zonder dat gekozen wordt voor bijvoorbeeld ‘prototaalreconstructie’ (vergelijk termen als ‘R-extractie’ bij professionals).

Dit type letterlijke herhaling van omschreven vaktermen komt op dezelfde manier voor in de voorlichtingsteksten van beginnende schrijvers: ‘ontstekingen van de huid’ worden geen ‘huidontstekingen’ (BEGVr14). In BEGVr20 wordt de thematiek van het ‘gebruik van oestrogenen’ aangesneden, eenmaal herhaald als ‘het gebruik’, maar in de rest van de folder toch weer herhaald als ‘gebruik van oestrogenen’ (en niet ‘oestroengebruik’). In deze zelfde folder kiest de schrijver voor ‘inname van calcium’ en ‘opname van calcium’ (en niet ‘calciuminname/-opname’). In een folder over de zorg voor moeder en kind op een couveuseafdeling blijkt ‘de begrenzing van de ruimte’ (van de couveuse) een belangrijk fenomeen te zijn. Hierover wordt in de tekst nog verder informatie gegeven, steeds met de letterlijke herhaling ‘de begrenzing van de ruimte’. Natuurlijk is ook wel te zien dat beginnende schrijvers vanuit een omschreven vorm overschakelen naar een compacte term, zoals in BEGVr26: ‘voor *de opbouw van bot* is calcium en vitamine D nodig. Krijgt u daar te weinig van binnen, dan wordt *de botvorming* vertraagd’. Overheersend is evenwel de letterlijke herhaling van een eenmaal gekozen omschreven vorm.

Het is aannemelijk dat dit verschil in omgang met vaktermen en – begrippen heeft bijgedragen aan het overwicht van nominalisaties met bepaling ‘van X’ in de teksten van beginnende schrijvers. Hierbij speelt nog een tweede verschil mee: waar beginnende schrijvers de neiging hebben om hun omschreven begrippen te herhalen, zijn professionele schrijvers meer geneigd om vaktermen

en begrippen na hun introductie (als compacte term of eventueel als omschreven vorm) te herhalen in de vorm van kale nominalisaties en/of verwijzingen. Een term als ‘CAPD-wisseling’ wordt bijvoorbeeld verder in de tekst ook opgevoerd in de gedaante van de kale nominalisaties ‘wisselingen’ en ‘het wisselen’; een begrip als ‘ontsteking van de huidpoort’ wordt in de tekst actueel gehouden met behulp van een verwijzing als ‘zo’n ontsteking’.

Omdat met name professionele schrijvers deze strategie ook breder toepassen dan bij het opvoeren van (vak)termen, is het goed mogelijk dat hier sprake is van een algemene strategie voor tekstontwikkeling die door professionele schrijvers meer wordt toegepast dan door beginnende schrijvers. Ik illustreer dit verschil nog eens met voorbeelden uit de voorlichtingsteksten. Met name in dit genre valt op, dat professionele schrijvers vaker dan beginnende schrijvers kiezen voor het voortzetten van de informatie over een bepaald onderwerp met behulp van kale nominalisaties. Dat doen ze als het begrip met specificatie ‘van X’ eenmaal is geïntroduceerd, maar ook als er nog een term moet worden gemaakt waarmee de tekst verder ontwikkeld kan worden. Daarbij lijken de professionals twee overwegingen te hebben. De eerste is, dat ze het blijven noemen van de specificerende bepaling ‘van X’ overbodig vinden, omdat die nog vers in het geheugen van de lezer zit of vanzelfsprekend geacht kan worden. De tweede is, dat ze met behulp van de kale voortzetting streven naar een bepaalde abstrahering. Voorbeelden van het eerstgenoemde type toepassing zijn (66), (67) en (68).

- (66) Kam gedurende 14 dagen het haar elke dag met een netenkam. *Dit uitkammen* is het belangrijkste. [PROFVr120]
- (67) Verwijder de teek binnen 24 uur! Dit is het allerbelangrijkste. Gebruik geen alcohol, jodium, olie of andere middelen voordat u de teek verwijdert. Dit heeft geen effect op *het verwijderen*. [PROFVr15]
- (68) Hepatitis B is een ziekte waarbij een ontsteking van de lever optreedt. *De ontsteking* wordt veroorzaakt door het hepatitis B virus.[PROFVr106]

In (66) en (67) hebben de schrijvers het niet nodig gevonden om de fenomenen ‘dit uitkammen’ of ‘het verwijderen’ nog eens te specificeren met een bepaling ‘van X’. In de rest van de tekst waarin voorbeeld (66) voorkomt, wordt dan vervolgens nog drie keer gebruik gemaakt van de kale nominalisatie ‘het kammen’. In gevallen als (68) heeft de schrijver het vanzelfsprekend gevonden dat de lezers bij ‘de ontsteking’ zullen denken aan de leverontsteking.

Heel vaak komt in de professionele voorlichtingsteksten het gebruik van de kale nominalisatie ‘de behandeling’ voor. Een goed voorbeeld hiervan is te vinden in een folder over posttraumatische dystrofie (69) en over hoofdluis (70).

- (69) U kunt herstellen van PD. Soms kan het spontaan genezen, maar meestal is voor het herstel *een behandeling* nodig. Dat kunnen ook

meerdere *behandelingen* zijn. In een richtlijn staan aanbevelingen voor *behandelingen*, maar niet *elke behandeling* slaat goed aan. Voor elke PD-patient ligt dat anders. Wat bij de een wel werkt, heeft bij de ander geen of nauwelijks resultaat. Wel is zeker dat hoe eerder *de behandeling* begint, hoe groter de kans is op herstel. [PROFVr103]

- (70) Als u hoofdluis ontdekt, is het belangrijk om meteen te beginnen met een grondige aanpak. Want zolang er luizen of nog niet uitgekomen neten op het hoofd zitten, blijft hoofdluis besmettelijk. *De behandeling* bestaat uit bestrijden en herbesmetting voorkomen. [PROFVr120]

Zeker in de tekst waaruit voorbeeld (69) afkomstig is, wordt de term ‘behandeling’ nog vaak gebruikt. De schrijvers van deze teksten gaan ervan uit dat het wel duidelijk is wat er behandeld wordt.

In een aantal gevallen werkt de kale nominalisatie ‘behandeling’ ook mee aan een effect van abstrahering. Dit is de tweede reden waarom professionele schrijver graag lijken te kiezen voor kale nominalisaties. Zoals al in 6.2.1. is opgemerkt, staan kale nominalisaties regelmatig in verband met een enigszins afstandelijke, vaak min of meer procedurele opsomming van relevante aspecten of fases. Een voorbeeld van dit procedé is te zien in een folder over nierproblemen en dialyse. In deze folder wordt met behulp van kale nominalisaties in abstracte zin diverse fases bij nierproblemen besproken: ‘ontkenning’, ‘verdriet’, ‘verwerking’ en ook ‘het dialyseren’. ‘De behandeling’ kan op dezelfde manier functioneren, net als de regelmatig in deze teksten aangekondigde ‘onderzoeken’. Het ligt voor de hand dat de schrijvers hiermee een bepaalde vorm van gezichtsorg plegen.

Deze strategie van voortzettingen aan de hand van kale nominalisaties is daartegenover veel minder waar te nemen in de voorlichtingsteksten van de beginnende schrijvers. Typisch gebruik van beginnende schrijvers is te zien in (71) en (72), met in principe onnodige herhalingen van ‘van spierziekten’ en ‘van het middel’:

- (71) Het onderzoek naar spierziekten is de laatste decennia goed op gang gekomen. Er is veel bekend geworden over de oorzaken en *het verloop van spierziekten*. [BEGVr128]
- (72) Voor sommige gebieden worden antimalaria middelen geadviseerd. Let op: kinderen gebruiken een aangepaste dosering! Bij *de dosering van het middel* wordt rekening gehouden met [...] [BEGVr102]

Interessant is ook dat professionele schrijvers dit type toepassing van kale nominalisaties vooral doen in voorlichtingsteksten. In wetenschappelijke teksten is hiervan veel minder te zien, al komt het wel voor:

- (73) Uit deze voorbeelden moge blijken dat zowel de locationele als de niet-locationele interpretatie van de pp's afhankelijk is van de context. Het verschil tussen *de interpretaties* staat los van de vraag of het voorzetsel door het werkwoord geselecteerd wordt. [...] [PROFWSch20]

Ook dit laatste gegeven kan hebben bijgedragen aan het beeld dat uit de kwantitatieve analyse is voortgekomen, namelijk dat professionele schrijvers in voorlichtingsteksten verhoudingsgewijs meer gebruik maakten van naamwoordstijl uit de categorie Licht, en in wetenschappelijke teksten juist meer van de categorie Midden.

Een derde verschil in het gebruik van de bepaling 'van X' tussen beginnende en professionele schrijvers heeft evenzeer te maken met tekstontwikkelingsstrategieën. Dit verschil is met name te zien in wetenschappelijke teksten, en gaat over de manier waarop informatie uit de voorafgaande tekst met behulp van een nominalisatie wordt gecondenseerd in een nieuwe term waarmee de bespreking in de tekst verder ontwikkeld kan worden. Typerende voorbeelden van deze strategie zijn (74) en (75). (74) volgt op een aantal alinea's waarin de schrijver een aantal aanwijzingen bespreekt voor de gedachte dat de invloed van Celan op het werk van Hamelink gering is:

- (74) Toch wordt *deze veronderstelling*, dat Celan voor Hamelink niet belangrijker was dan de ene of andere dichter die ter ondersteuning van het betoog opgevoerd wordt, weerlegd als we ons [...] [PROFWSch23]

In (75) is deze assemblerende strategie te zien op een meer bescheiden, vrij lokale schaal:

- (75) Men kan bijvoorbeeld stipuleren dat de sjwa fonologisch lang is [...], maar *een dergelijke stipulatie* lijkt niet door evidentie buiten de lettergreeptheorie ondersteund te worden. [PROFWSch24]

Met enige regelmaat zijn ook de nominalisaties met bepalingen 'van X' bij deze strategie betrokken, zoals te zien is in (76), uit een tekst waarin wordt gesproken over de consequenties die getrokken zouden moeten worden uit de verschillen tussen de Ilias en de Odyssee. Met (76) wordt een verdere stap in het betoog gezet:

- (76) Maar ook de tegenspelers van de Analytici, de zogenaamde Unitariërs, hadden het zó druk met *het verdedigen van de eenheid van de gedichten* dat ze [...]. [PROFWSch26]

In dit corpus is te zien dat beginnende schrijvers in wetenschappelijke teksten meer dan professionals de neiging hebben om bij het assembleren van nieuwe termen

op basis van de voorafgaande tekst veel (alle) elementen die in het voorafgaande zijn langsgekomen op te nemen als specificerende participant bij de nominalisatie. Beginnende schrijvers gebruiken dus meer dan professionals een bepaling 'van X' in de nieuwe term waarmee ze de voorafgaande tekst samenvatten en verder ontwikkelen. Twee voorbeelden uit het beginnerscorpus kunnen deze neiging nog eens demonstreren. Voorbeeld (77) sluit een passage af waarin wordt uitgelegd hoe geleerden het Proto-Indo-Europees kunnen reconstrueren op basis van de verschillende 'takken'; in (78) legt de schrijver uit hoe het komt dat er zoveel verschillende dialecten en culturen zichtbaar zijn in de werken van Homerus:

- (77) Het PIE heeft zich met de verspreiding van de Indo-Europeanen over Azië, het Midden-Oosten en Europa opgesplitst in verschillende takken. Uit de Indo-Iraanse tak ontstond onder andere het Sanskriet, een van de oudste geschreven talen. Het Sanskriet is goed bewaard gebleven en er is veel bekend over de structuur ervan, waardoor het een belangrijke bron is bij *het reconstrueren van het PIE*. In het tegenwoordige Turkije werden de Anatolische talen gesproken, waarvan het Hettitisch het bekendste is. Het is overgebleven in de vorm van kleitabletten waarvan de oudste uit de 17^e eeuw vChr. komen. Hettitisch en verwante talen zijn vanwege hun ouderdom erg belangrijk voor *de reconstructie van het PIE*. [BEGWsch18]
- (78) De Homerische kunsttaal komt voort uit een orale overleveringstraditie. Deze traditie is in de 16^e eeuw v. Chr. begonnen in Mycene. Toen ze daar verder was ontwikkeld, verbreidden de Myceense zangers haar vandaaruit over de gehele Peloponnesus, waar de Achaeërs grotendeels woonden. Deze Achaeërs op de Peloponnesus kwamen vervolgens weer in aanraking met de Aeoliërs, die in noordelijke landstreken Beotië en Thessalië woonden en zij leverden de traditie over aan de Aeolische zangers. Op de Peloponnesus is deze traditie verloren gegaan toen de Doriërs daar binnendrongen vanaf +/- 1100 v. Chr. en nadat de beschavingscentra in Mycene waren vernietigd. In de gebieden echter van de Aeoliërs heeft het zich steeds maar verder voortgezet en werd vervolgens zelfs naar de westkust van Klein-Azië verbreid, waar toen de Aeoliërs kolonies hadden gevestigd. Deze Aeoliërs werden Oostaeoliërs genoemd. De epische traditie is daar nog verder ontwikkeld door de Oostaeolische zangers aan de westkust van Klein-Azië. Door *deze 'landstreekverhuizing' van de overleveringstraditie* is het niet vreemd dat de taal van elke streek en van elk dialect van elke zanger veel taal- en cultuurelementen in zich heeft opgenomen. [BEGWsch16]

Ook deze neiging om vaker dan professionele schrijvers de bepalingen ‘van X’ mee te nemen in een samenvattende term, kan het overwicht van nominalisaties met bepalingen ‘van X’ in het proza van beginnende schrijvers mede veroorzaakt hebben.

In het corpus voorlichtingsteksten komen dergelijke gevallen ook voor, maar duidelijk minder vaak. Hierdoor is het niet realistisch om uitspraken te doen over verschillen in gebruik tussen beginnende en professionele schrijvers. Overigens weerspiegelt de geringe frequentie van deze assemblerende strategie in voorlichtingsteksten het type genregerelateerd verschil tussen wetenschappelijke en voorlichtingsteksten dat ook al in 6.1.2 aan de orde kwam. Kenmerkend voor deze teksten lijkt te zijn, dat ze nooit lang over een bepaald onderwerp gaan; het karakter van de teksten is veel meer dat er allerlei deelonderwerpen rond een bepaald thema aan bod komen, zoals allerlei aspecten van een aandoening, fases in de ontwikkeling van een aandoening, of aspecten van de behandeling en het verloop daarvan. Door deze redelijk korte adem is er in de voorlichtingsteksten niet veel sprake van een ontwikkeling van een bepaalde redenering of uitwerking van een bepaald stuk informatie, en als gevolg daarvan is er minder dan in wetenschappelijke teksten reden of mogelijkheid om een bepaald gedeelte van de tekst samen te vatten tot een nieuw begrip waarmee de expositie kan worden voortgezet. Eén van de spaarzame voorbeelden waar dit wel gebeurt is (79). Deze zin volgt op een passage waarin wordt uitgelegd hoe iemands cholesterolgehalte wordt vastgesteld en hoe belangrijk de rol is van het cholesterolgehalte. (79) is dan de start van een volgend aandachtspunt:

- (79) *De bepaling van het totaal-cholesterol alleen is onvoldoende.*
[PROFVr110]

Prototypisch voor de tekstontwikkeling in voorlichtingsteksten is veel meer voorbeeld (80):

- (80) DCD staat voor *Developmental Coordination Disorder*, een stoornis in de ontwikkeling van de coördinatie van bewegingen. Sinds 1994 is dit de internationaal gebruikte term voor kinderen met diverse soorten (lichte) motorische problemen, zoals een lage spierspanning, een grote bewegingsonrust, coördinatieproblemen of problemen met fijnmotorische vaardigheden. Deze kunnen apart voorkomen, maar veel vaker heeft een kind *een combinatie van deze problemen*. (BEGVr130)

Met ‘een combinatie van *deze problemen*’ wordt weliswaar een voorafgaand gedeelte samengevat, maar hiermee is eerder een nieuwe aandoening de tekst ingebracht (een combinatie) dan dat er een samenvattende term is ontstaan waarmee de informatie in de tekst verder ontwikkeld kan worden.

Het lijkt er, samenvattend, op dat de kwalitatieve analyse een aantal factoren heeft opgeleverd (opbouw vaktermen, voortzetten van eenmaal geïntroduceerde termen) die er aan hebben bijgedragen dat beginners het handelsmerk van voorlichtingsteksten (veel nominalisaties uit de categorie Licht) minder goed kunnen realiseren. De neiging van beginnende schrijvers om meer dan professionele schrijvers omschreven vormen van vaktermen te gebruiken, en om meer te werken met letterlijke herhalingen van eenmaal geïntroduceerde termen en begrippen, kan hierbij een rol spelen. Anders gezegd: beginnende schrijvers zijn minder dan professionele schrijvers bedreven in het maken van bondige vaktermen, en in de kunst om eenmaal geïntroduceerde begrippen bij tweede en derde vermelding 'kort' te formuleren om zo de snelheid in de tekst te houden. Het is ook goed mogelijk dat deze factoren medeverantwoordelijk zijn voor het gegeven dat beginnende schrijvers in voorlichtingsteksten minder kale nominalisaties gebruiken.

Op basis van deze exploratieve gegevens valt een voorlopig antwoord te formuleren op onderzoeksvraag 4: zijn er verschillen in het gebruik van naamwoordstijl tussen beginnende en professionele schrijvers in beide genres die een rechtvaardiging zouden kunnen zijn voor de gedachte dat beginnende schrijvers zich specifieke genrecompetenties eigen moeten maken? Dit antwoord zou voorlopig moeten zijn, dat beginnende schrijvers vooral op vrij ambachtelijke tekstontwikkelingstrategieën als het bouwen van termen en het door de tekst heen geleiden van gespreksonderwerpen onder het niveau van professionele schrijvers zitten, en daarom meer nominalisaties met bepalingen 'van X' produceren. Gegeven de karakteristieke eigenschappen van wetenschappelijke en voorlichtingsteksten zoals die ook in dit hoofdstuk weer aan de orde zijn gekomen, heeft de mindere beheersing van deze ambachtelijke strategieën ook een gebrek aan genrecompetentie tot gevolg.

Daarbij moet wel worden opgemerkt, dat de algemene opzet van met name de voorlichtingsteksten van beginnende schrijvers ook een rol kan hebben gespeeld. Zo valt op, dat de voorlichtingsteksten van beginnende schrijvers in het corpus vaker dan die van professionele schrijvers werken met puntsgewijze opsommingen die allerlei verschillende deelaspecten en deelonderwerpen behandelen, terwijl de folders en brochures van professionele schrijvers minder verschillende deelonderwerpen behandelen en dus meer ruimte hebben om bij bepaalde onderwerpen stil te staan. Door de grotere diversiteit aan onderwerpen en aspecten is het voor beginnende schrijvers dan eerder noodzakelijk om specificerende bepalingen ('van X') op te nemen en te blijven noemen. Voorbeeld (81), uit een folder over snurken, kan deze eigenschap van voorlichtingsteksten in het beginnerscorpus, en het probleem van de beginnende schrijver, demonstreren. In deze folder worden allerlei verschillende oorzaken of aspecten genoemd die snurken in de hand kunnen werken, in een opsomming.

- (81) Het snurken wordt bevorderd door omstandigheden die de luchtweg versmallen waardoor het gehemelte en de tong dicht bij elkaar komen te liggen en dus gemakkelijker gaan trillen. Deze omstandigheden zijn:
Het slapen op de rug
Verslapping van de spieren [...]
Overgewicht
Vergroting van de keel- en/of neusamandel [...]
Irritatie van de keel [...]
Zwelling van het slijmvlies [...] [BEGVr132]

De invloed van de meer fragmentarische en diverse opzet van de voorlichtings-teksten is verder te zien aan de hand van voorbeeld (82), uit een folder over spierziekten. In deze folder worden verschillende spierziekten volgens een min of meer vast stramien behandeld. Per spierziekte wordt dan ingegaan op de aanpak van de spierziektevariant. Door de snelle afwisseling van spierziektesoorten zal de schrijver sneller specificerende bepalingen moeten (blijven) gebruiken, zoals bij 'behandeling':

- (82) Myasthenia gravis (MG)
MG kenmerkt zich door een sterk wisselende spierzwakte. De spierzwakte verergert door langdurig gebruik van de spieren, rust leidt meestal tot (gedeeltelijk) herstel. Bij MG is er iets mis met de overdracht van signalen van de zenuw naar de spier. Deze signalen van de zenuw op de spier worden overgebracht door de stof acetylcholine. Deze stof wordt gemaakt aan de zenuwuiteinden en opgevangen door 'ontvangers' bij de spier. Bij MG zijn veel van deze ontvangers geblokkeerd of kapot gemaakt door het eigen immuunsysteem. Gevolg: het signaal komt heel zwak over. Bij *de behandeling van MG* worden verschillende medicijnen gebruikt [...] [BEGVr128]

Deze korte en fragmentarische behandelingen horen sterk bij folders die specifiek ingaan op bepaalde aandoeningen. Dat beginners in dit corpus meer dan professionals kiezen voor korte puntsgewijze informatie over allerlei deelaspecten dan professionals, is een interessant gegeven dat het bestek van dit onderzoek te buiten gaat. Het heeft er vermoedelijk wel aan bijgedragen dat er voor beginnende schrijvers meer dan professionele de noodzaak was om te specificeren via bepalingen 'van X', en dat ze minder de gelegenheid hadden om eenmaal geïntroduceerde gespreksonderwerpen of begrippen 'kaal' door de tekst heen te geleiden.

In deze paragraaf heb ik enige verschillen besproken die met alle voorzichtigheid kunnen helpen bij het begrijpen van de geconstateerde verschillen in het gebruik van beginnende en professionele schrijvers. De nadruk lag op de verschillen in

het gebruik van kale nominalisaties en nominalisaties met bepalingen ‘van X’. Ik heb geconstateerd dat deze verschillen zich lijken te concentreren op relatief eenvoudige, ambachtelijke tekstontwikkelingsstrategieën. In het corpus bevinden zich echter ook een aantal aanwijzingen dat de geconstateerde kwantitatieve verschillen te maken kunnen hebben met verschillen in de manier waarop professionele en beginnende schrijvers omgaan met meer complexe formuleringsuitdagingen. Deze verschillen hebben betrekking op de nominalisaties met bepaling ‘van X’ in het algemeen, maar ook op de verschillen in het gebruik van uitgesplitste vormen van nominalisaties (soms met bepalingen ‘van X’). Deze verschillen bespreek ik in paragraaf 6.3. Ik zal daarbij ook waar relevant de constructies betrekken die in 6.1 besproken zijn.

6.3 Complexe formuleerkeuzes

In het gebruik van de nominalisaties met bepalingen ‘van X’ verschillen beginnende en professionele schrijvers ook in de manier waarop ze omgaan met meer complexe formuleerkeuzes. Voor een deel kunnen deze verschillen hebben bijgedragen aan het relatieve overwicht van nominalisaties met bepalingen ‘van X’ in het proza van beginnende schrijvers, voor een deel kunnen ze helpen te begrijpen hoe het komt dat beginnende schrijvers de uitgesplitste vorm afleidingen met bepalingen ‘van X’ vaker gebruiken dan professionele schrijvers. Ik bespreek eerst de eerste groep verschillen.

Binnen de verzameling nominalisaties met bepalingen ‘van X’ komt vooral bij beginnende schrijvers, en vooral bij voorlichtingsteksten, een opmerkelijke deelverzameling voor. Deze deelverzameling laat zich illustreren met (83), (84), (85) en (86)

- (83) Deze oogklachten kunnen het gevolg zijn van *het hebben van diabetes*. [BEGVr108]
- (84) U bent niet de enige die het risico loopt op *het krijgen van osteoporose*. [BEGVr120]
- (85) Dit kan gemakkelijk voorkomen worden door *het nemen van een griep-prik*. [BEGVr104]
- (86) Een groot obstakel in deze strijd is het feit dat mensen de taal onbewust gebruiken. Zij zijn zich *het doen van seksistische uitspraken* niet bewust. [BEGWsch03]

Dit type nominalisatie met bepaling ‘van X’ komt bij de professionele schrijvers maar één keer voor:

- (87) *Het hebben van klachten* kan bij iedere vrouw en bij elke zwangerschap anders zijn. [PROFVr116]

Opvallend aan deze nominalisaties is, dat het combinaties zijn van inhoudelijk vrij lege substantiveringen, met specificerende bepalingen die de bulk van de inhoudelijke informatie dragen. Het effect van deze substantiveringen is vooral, dat de aanwezigheid van een proces en van een impliciete participant wordt opgeroepen. Meestal lijkt de keuze voor deze substantiveringen ingegeven te zijn door de ambitie om een bepaalde activiteit tot gespreksonderwerp te maken: vergelijk ‘het doen van seksistische uitspraken’. Met name bij voorlichtingsteksten kan deze ambitie te maken hebben met overwegingen van gezichtszorg: het is prettiger om in zijn algemeenheid te spreken over ‘het krijgen van complicaties’ of ‘het krijgen van osteoporose’ dan een lezer direct te attenderen op de mogelijkheid ‘dat u complicaties/osteoporose krijgt’. De substantivering helpt dan bij het omvormen van een activiteit of proces waar een uitvoerder direct bij betrokken is, tot een bepaald begrip dat relatief los van hem of haar staat. Wellicht is de aanwezigheid van substantiveringen als ‘het hebben van X’ dus ingegeven door de retorische wens om uitspraken als ‘het feit dat u diabetes/osteoporose heeft of krijgt’ te voorkomen. In ieder geval valt op dat beginners moeite hebben met het omvormen van dit type gegevens (vooral die te maken hebben met de werkwoordelijke uitdrukking ‘iets hebben’) tot een algemeen gespreksonderwerp waarover nog een mededeling kan worden gedaan. Het valt op dat professionele schrijvers, althans van het gebruikte corpus, in vergelijkbare gevallen kiezen voor andere oplossingen: ze laten ‘het hebben’ weg en noemen alleen de informatiele kern (88), of kiezen een zelfstandig naamwoord als ‘aanwezigheid’ (89):

- (88) Wat je van *chlamydia* merkt en de gevolgen ervan, kan verschillend zijn voor vrouwen en mannen. [PROFVr119]
 (89) De eventuele *aanwezigheid van hepatitis-B* in het bloed [...] [PROFVr106]

Daarmee vermijden ze de proceslezing die de substantivering ‘het hebben’ oproept; bovendien leiden dit soort keuzes tot minder nominalisaties met bepalingen ‘van X’.¹⁶

Hoewel het hier gaat om een kleine deelverzameling, komt het probleem dat hieraan ten grondslag ligt vaker voor in de teksten van beginnende schrijvers. De ‘het hebben van X’-constructie komt ook voor in een aantal gevallen van n-v-n-patroon, en ook in intern verzwaarde nominalisaties, zoals te zien is in (90) en (91):

- (90) [De combinatie altijd dorst *en* vaak plassen *en* voortdurend moe] *kan wijzen op* [het hebben van diabetes]. [BEGVr108]

¹⁶ In het geval van keuzes voor de constructie ‘aanwezigheid van’ is dat het gevolg van coderingsbeslissingen: naamwoorden op –heid zijn in dit onderzoek niet meegeteld als nominalisaties.

(91) [...] het wel of niet krijgen van een post partumdepressie. [BEGVr136]

Van (90) en (83) kan worden afgeleid dat de keuze voor de ‘het hebben van X’-constructie ook verbonden kan zijn aan individuele schrijvers; toch is deze deelverzameling van gevallen voldoende over het corpus verspreid om aan te nemen dat hier sprake is van een formuleringsuitdaging die hoort bij beginnende schrijvers. Een extra argument in deze richting is, dat ook in andere delen van het corpus te zien is dat het componeren van gespreksonderwerpen voor beginnende schrijvers relatief gezien een uitdaging is. Vergelijk bijvoorbeeld de keuze voor ‘het langdurig in bed moeten blijven’ in het n-v-n-patroon van voorbeeld (92):

(92) Ook [het langdurig in bed moeten blijven] *kan tot* [versnelde aftakeling en sterfte] *leiden*. [BEGVr120]

In het bijzonder is dit goed te zien bij een andere afzonderlijke vorm uit de categorie Midden: de nominalisaties met adj/adv plus bepalingen ‘van X’. In de kwantitatieve analyse werden bij deze afzonderlijke vorm geen verschillen zichtbaar tussen beginnende en professionele schrijvers, maar in de kwalitatieve analyse bleek dat ook hier te zien is hoe beginnende schrijvers bij het componeren van gespreksonderwerpen meer dan professionele schrijvers de neiging hebben om via substantivering hele proposities in een term te vatten, niet altijd met optimale resultaten. Gevallen als (93) tot en met (97) kunnen dit illustreren.

(93) In de tussentijd is het baarmoederslijmvlies onder invloed van het hormoon progesteron uitgegroeid en geschikt geworden voor *het eventueel nestelen van een bevruchte eicel*. [BEGVr111]

(94) Bij zeer ernstige klachten of bij *het vaak terugkrijgen van de aandoening* is het raadzaam om een tandarts te bezoeken. [BEGVr119]

(95) Dit kan tot uiting komen in *het later bereiken van motorische mijlpalen*, in het laten vallen van voorwerpen, ‘houterigheid’, slechte prestaties bij sport, of een slecht handschrift. [BEGVr130]

(96) In de eerste weken kan bij snel drinken, vloeistof uit de neus komen door *het niet goed afsluiten van het gehemelte*. [BEGVr132]

(97) De derde fase houdt *het onder de knie krijgen van de werkwoordsvormen* in. [BEGWsch06]

Getuige voorbeelden (98) t/m (100) is het niet zo dat professionele schrijvers nooit problemen hebben met de compositie van gespreksonderwerpen:

- (98) Zij heeft *The autobiography of Alice B. Toklas* afgekraakt, en wel om de erin vervatte pretentie dat Gertrude Stein, lid van de “cosmopolitische bohème”, ontdekker of bijna-ontdekker van Picasso en getuige van *het stijgen van de ster van vele Parijse artiesten*, niets meer of minder dan een genie zou zijn. [PROFWsch22]
- (99) Verder heeft volhouden alles te maken met *het goed zien door te komen van lastige situaties*. [PROFVr113]
- (100) Veel ex-rokers spreken in dit geval over *het omdraaien van de knop*. [PROFVr113]

Het probleem valt in het corpus wel veel meer op bij beginnende schrijvers.

Op het gebied van complexe formuleerkeuzes is er nog een tweede verschil dat ook kan hebben bijgedragen aan het relatieve overwicht van nominalisaties met bepalingen ‘van X’ in het proza van beginnende schrijvers. Beginnende schrijvers lijken namelijk vaak te kiezen voor een nominalisatie met bepaling ‘van X’ in omstandigheden waar professionele schrijvers juist vaak kiezen voor een ‘te plus infinitief’-constructie. Met andere woorden, in plaats van formuleringen als (84) en (85) opteren professionals voor (84’) en (85’):

- (84’) U bent niet de enige die het risico loopt osteoporose te krijgen.
- (85’) Dit kan gemakkelijk voorkomen worden door een grieprik te nemen.

Deze alternatieve formuleringkeuze schept net als de keuze voor nominalisaties de mogelijkheid om (indien om retorische redenen gewenst) de uitvoerende instantie van een handeling impliciet te laten. Bij een vergelijking van het corpus van beginnende en professionele schrijvers valt op dat beginnende schrijvers ook in iets andere omstandigheden lijken te kiezen voor een compactere formulering met een nominalisatie met bepaling ‘van X’, daar waar professionals eerder kiezen voor een samengestelde zin met ‘te plus infinitief’. Dit laatste lijkt vooral aan de orde te zijn bij formuleringen met woorden als ‘belangrijk’, ‘verstandig’, en ‘mogelijk’. Beginnende schrijvers hebben hier een voorkeur voor een constructie met nominalisatie (‘nominalisatie van X is mogelijk’ en de professionele schrijvers voor ‘het is mogelijk (om) te’. Vergelijk (101) en (102) tegenover (103) en (104):

- (101) De argumenten voor een datering in de achtste eeuw sluiten een vroegere datering niet uit en *een plaatsing van de Ilias en Odyssee in de negende eeuw* is dan ook goed mogelijk. [BEGWsch10]

- (102) Ook *het uitwisselen van informatie tussen leden onderling* kan voor u belangrijk zijn. [BEGVr128]
- (103) Als u bepaalde klachten heeft, is het belangrijk dit te vertellen. [PROFVr116]
- (104) Omdat Verheul niet verder inging op een analyse van de poëtische middelen die zowel Hamelink als Celan hanteert, lijkt het mij zinvol hier twee gedichten op te voeren [...]. [PROFWsch123]

Ook dit verschil tussen de beide groepen schrijvers heeft bijgedragen aan het overwicht van de nominalisaties met bepalingen ‘van X’ in het proza van de beginnende schrijvers.

In de kwalitatieve analyse heb ik me ook gericht op factoren die kunnen helpen begrijpen waarom beginnende schrijvers binnen de groep nominalisaties met bepalingen ‘van X’ vooral de uitgesplitste vormen afleidingen en stammen meer gebruikten dan professionals. In 6.2.1 heb ik uiteengezet dat de gevonden kwantitatieve verschillen in het gebruik van diverse uitgesplitste vormen van beginnende tegenover professionele schrijvers in ieder geval voor een deel veroorzaakt kunnen zijn door toevallige factoren. Het zou evenwel ook mogelijk kunnen zijn dat het overwicht van de uitgesplitste vormen stammen met bepaling ‘van X’, en afleidingen met bepaling ‘van X’ in de corpora van de beginnende schrijvers te maken heeft met bepaalde formuleerkeuzes. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat beginnende schrijvers bij het vormen van begrippen met een procesmatig karakter kiezen voor stammen en afleidingen daar waar professionele schrijvers meer kiezen voor substantiveringen. Een voorbeeld van een dergelijke keuze is (105)

- (105) De VSN [Vereniging spierziekten Nederland] biedt leden allerlei vormen van ondersteuning: advisering en verwijzing naar gespecialiseerdere klinieken en revalidatiecentra, een collectieve rechtsbijstandverzekering voor WVG-problemen, en advies bij *de aanvraag van voorzieningen*. (BEGVr128)

Hier had een keuze voor de substantivering ‘het aanvragen van voorzieningen’ het procesidee beter tot uitdrukking gebracht.

In het corpus zijn inderdaad een aantal gevallen aangetroffen waar de bedoelde betekenis beter met een substantivering dan met een stam overgebracht had kunnen worden. Er is echter geen sprake van een duidelijk overwicht van dit type gevallen bij beginnende schrijvers; ook professionele schrijvers kiezen in dit soort gevallen wel (suboptimaal) voor stammen. Bij het gebruik van de uitgesplitste vorm afleidingen met bepalingen ‘van X’ lijkt deze factor wel een rol gespeeld te hebben. In het corpus valt op dat beginnende schrijvers inderdaad vaker dan professionals afleidingen gebruiken, en daarmee een begrip met meer of

minder gespecialiseerde betekenis in het leven roepen, in omstandigheden waar ze beter het proces als zodanig zouden kunnen benoemen. Voorbeelden hiervan zijn (106), (107), (108) en (109) uit het corpus.

- (106) Hoe waren de Homerische epen van belang voor *de kennisvergaring van de Griekse klassieke oudheid*? [BEGWsch11]
- (107) De Euboeïsche vorsten waren in ieder geval lange tijd de enige, die rijk genoeg waren om *de vastlegging van de Ilias en Odyssee* op papyrus te kunnen bekostigen. [BEGWsch10]
- (108) Begin dus vroeg in het seizoen met *verwarming van de woon- en slaap-vertrekken* en houdt dan 's-nachts de ramen dicht. [BEGVr115]
- (109) In de behandeling is vanzelfsprekend ruim aandacht voor uw manier van studeren, waaronder *de indeling van de studietijd* [...]. [BEGVr135]

In (106) en (107) zijn duidelijk de processen van 'het vergaren van kennis over de Griekse klassieke oudheid' en 'het vastleggen van de Ilias en Odyssee' bedoeld. Ook in (108) en (109) zou het benadrukken van de activiteiten 'verwarmen' en 'indelen', en daarmee een keuze voor substantiveringen, een misschien wel betere keuze zijn geweest. Dergelijke suboptimale keuzes voor afleidingen met bepalingen 'van X' zijn in het corpus zestien keer te zien bij beginnende schrijvers, en drie keer bij professionele schrijvers. Het zou dus goed kunnen dat het overwicht van afleidingen met bepalingen 'van X' in het corpus bij beginnende schrijvers mede tot stand is gekomen door deze factor. Opvallend is, dat dit type suboptimale keuze in het corpus ook waarneembaar is bij het gebruik dat beginnende schrijvers maken van kale afleidingen en afleidingen met adjectief, en ook binnen hun n-v-n-patronen. Vergelijk voorbeelden (110), (111) en (112), waar 'de opschriftstelling', 'de mondelinge overlevering' en 'de indeling' minder duidelijk het proceskarakter uitdrukken dan wanneer gekozen zou zijn voor substantiveringen:

- (110) Homerus heeft zelf tijdens zijn leven een aanpassing gedaan aan een later West-Ionisch sprekend publiek. De attische redactie zal nog aan bod komen in het laatste deel, over eventuele wijzigingen na *de opschriftstelling*. [BEGWsch12]
- (111) [...] maar het lijkt waarschijnlijker dat het voorkomen van die verhalen erop wijst dat ze door verschillende zangers in het reeds bestaande verhaal zijn toegevoegd tijdens de mondelinge overlevering. [BEGWsch13]

- (112) Uit de indeling van de dialecten in drieën vloeien inzichten voort.
[BEGWsch12]¹⁷

De kwalitatieve analyse in paragraaf 6.3 levert een aantal ingrediënten op waarmee met alle voorzichtigheid een antwoord gegeven kan worden op onderzoeksvraag 5: zijn er verschillen te constateren in de manier waarop beginnende en professionele schrijvers op meer taaltechnisch niveau omgaan met naamwoordstijl? Uit de analyse van een aantal afzonderlijke vormen van naamwoordstijl komt naar voren dat gevonden verschillen in het naamwoordstijlgebruik tussen beginners en professionals mede veroorzaakt kunnen zijn doordat beginnende schrijvers op een detailniveau van formuleringen andere keuzes maken dan professionele schrijvers. Op een aantal punten kan gesteld worden dat deze verschillen te maken hebben met suboptimale keuzes op dit detailniveau van formuleringen. De constatering in paragraaf 6.1.2, dat beginnende schrijvers mogelijk meer dan professionele schrijvers moeite hebben met de organisatie van de informatiestructuur in intern verzwaarde nominalisaties, past in dit beeld. Ook hier heeft het verschil te maken met suboptimaal gebruik.

De verschillen tussen beginners en professionals die in deze paragraaf zijn besproken, gaan op de keper beschouwd vooral over de techniek van het componeren van termen en gespreksonderwerpen, dus eigenlijk over technieken van nominaliseren. In mindere mate gaan ze over de keuze tussen wel of niet nominaliseren überhaupt. Opmerkelijk is dat deze verschillen op het gebied van meer complexe formuleerkeuzes direct aansluiten bij de verschillen die ik in paragraaf 6.2 heb besproken. Ook de verschillen in het gebruik van de nominalisaties met bepalingen ‘van X’ gaan over het bouwen van (vak)termen en (technische) concepten, en het geleiden van gespreksonderwerpen door de tekst heen. Zoals al eerder is geconstateerd (paragraaf 4.2), spelen aspecten als vaktermbouw en tekstontwikkelingsstrategieën een belangrijke rol in het genre van wetenschappelijke teksten.

De kwalitatieve analyse van de afzonderlijke vormen van de categorie Zwaar leverde vooral een verdieping op van het inzicht in de genregerelateerde verschillen die in hoofdstuk 5 besproken zijn. Deze verschillen concentreren zich op de toepassing van de lichte en middencategorie naamwoordstijl in wetenschappelijke en voorlichtingsteksten. De kwalitatieve analyse in 6.2 en 6.3 verschaft vooral een dieper inzicht in de factoren die van invloed zouden kunnen zijn op het gegeven dat beginnende schrijvers zich minder dan professionele schrijvers lijken aan te passen aan deze genregerelateerde verschillen. Bij de toepassing van naamwoordstijl in voorlichtingsteksten en wetenschappelijke teksten, lijkt het op dit punt vooral te gaan om verschillen in de hantering van relatief eenvoudige,

17 Er is één geval van gebruik van het n-v-n-patroon waar deze suboptimale keuze voor een afleiding in plaats van een substantivering ook te zien is bij een professionele schrijver: '(dat) een precieze bestudering van deze narratieve situaties leidt tot *een verwerping van het dogma* van de Homerische objectiviteit.'

ambachtelijke tekstontwikkelingsstrategieën en meer complexe formuleerkeuzes op het gebied van nominaliseren.

Waar het gaat om de genres wetenschappelijke en voorlichtingsteksten lijkt het dus zo te zijn dat verschillen in meer eenvoudige en meer complexe schrijfcompetenties tussen beginnende en professionele schrijvers op zijn minst gedeeltelijk samenvallen met verschillen in genrecompetenties. Bij deze gedachte past wel onmiddellijk de kanttekening dat het niet alleen beginnende schrijvers zijn die op taaltechnisch niveau suboptimale keuzes maken. Ook professionele schrijvers maken ze; ze doen dat alleen minder vaak.

Aan het eind van hoofdstuk 5 was één van de conclusies dat advisering over naamwoordstijl in wetenschappelijke en voorlichtingsteksten zich het beste kan richten op de vormen uit de categorieën Licht en Midden. De kwalitatieve analyse in dit hoofdstuk heeft een aantal inhoudelijke aandachtspunten voor deze advisering opgeleverd, doordat de genrekarakteristieken van beide soorten teksten verduidelijkt zijn, net als enige karakteristieken van naamwoordstijlgebruik van beginnende schrijvers tegenover professionele schrijvers. Daarbij zijn vooral kwesties aan de orde gekomen die te maken hebben met de inzet van nominalisaties zelf (wanneer een kale nominalisatie? Wanneer een nominalisatie met bepaling 'van X?') en met de technieken van nominaliseren. Om een aantal redenen is deze vaststelling het overdenken waard. Zo is de belangrijke rol van de verschillende vormen van nominalisaties (uit de categorieën Licht en Midden) opmerkelijk in het licht van de grote breedte van het fenomeen naamwoordstijl (zie 2.2.2). Interessant is ook het feit dat de verschillen die gevonden zijn in het naamwoordstijlgebruik van beginnende en professionele schrijvers in de twee genres zich bevinden op het meer taaltechnische niveau. In hoofdstuk 2 heb ik geconstateerd dat de Nederlandse schrijfadviserpraktijk met betrekking tot naamwoordstijl juist weinig aandacht besteedt aan afwegingen op dit niveau; de aspecten 'hoe pak ik het aan' en 'wat moet ik daarvoor doen' van het adviesmodel uit Cornelis (2002) zijn nauwelijks vertegenwoordigd.

In hoofdstuk 7 kom ik op deze kwesties terug, als ik de balans opmaak van de gegevens en beschouwingen die ik in de hoofdstukken 2 t/m 6 heb gepresenteerd. Ik zal daarbij ook aandacht besteden aan de beperkingen van dit onderzoek.